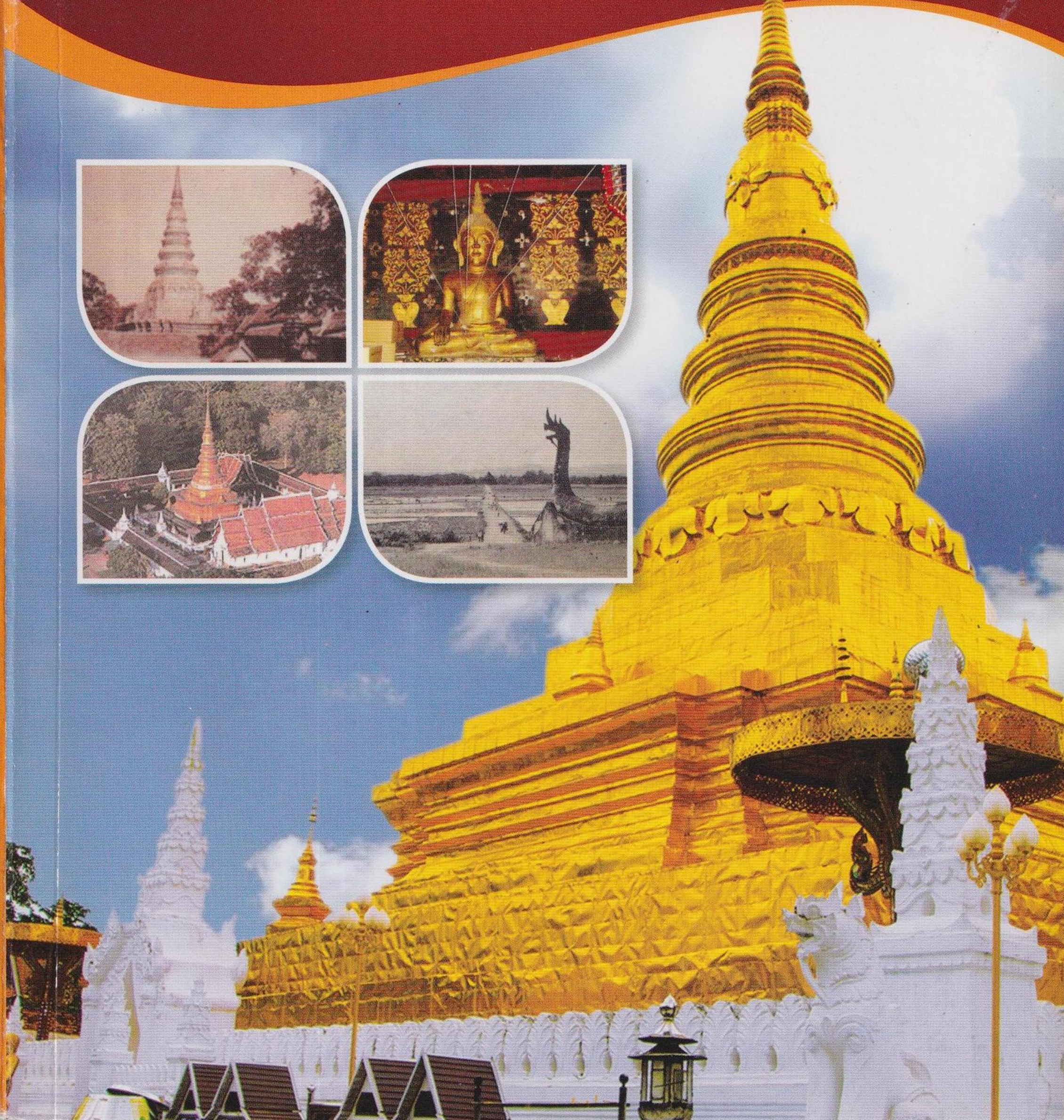
ท่องเที่ยว...

เวียงภูเพียง

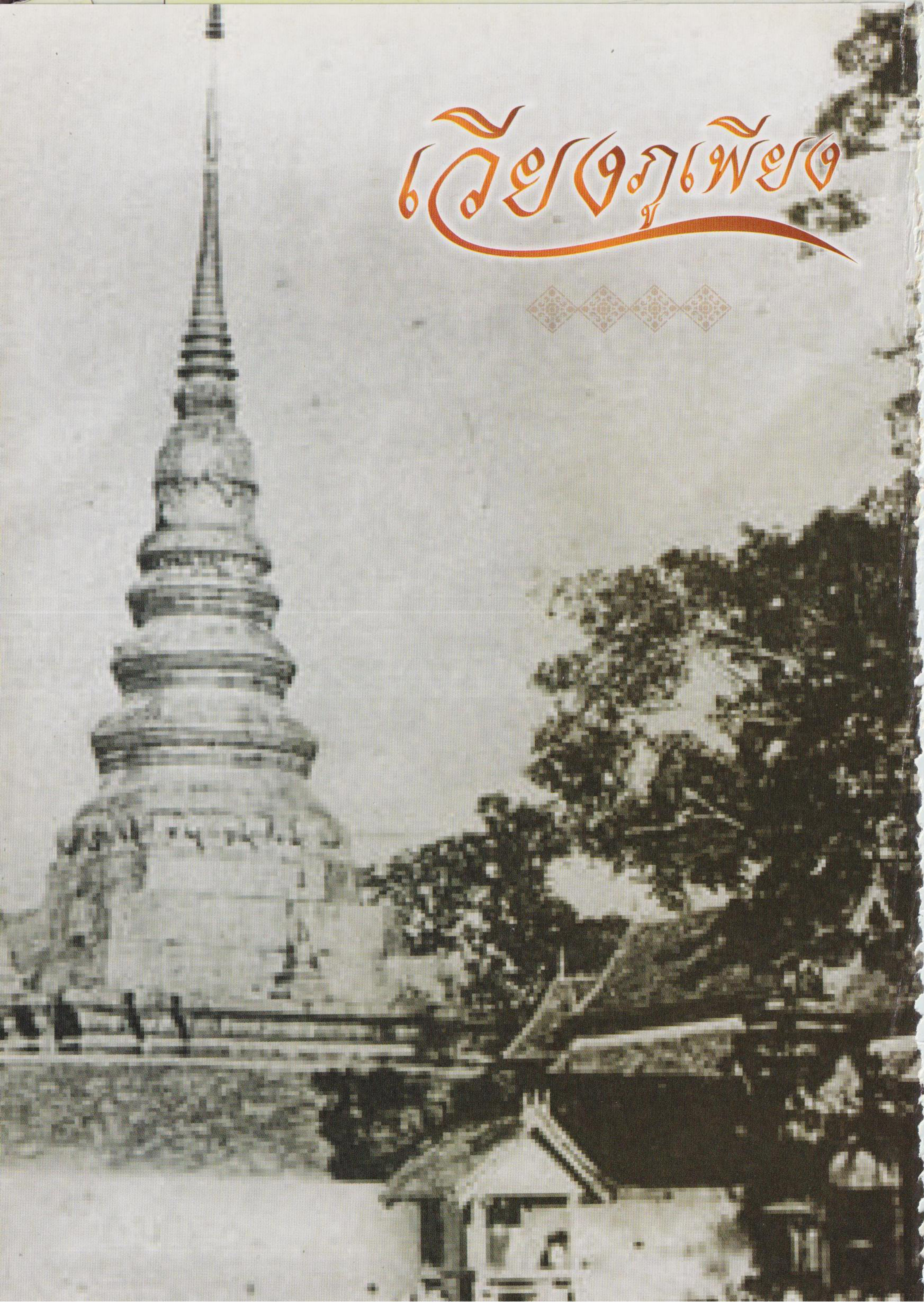
อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

ท่องเที่ยว...
เวียงภูเพียง

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน
(หลังอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน)
ถนนผากอง ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน รหัสไปรษณีย์ ๕๕๐๐๐
หมายเลขโทรศัพท์ ๐๕๔-๗๑๑-๖๕๐-๑ โทรสาร ๐๕๔-๗๑๑-๖๕๐

เวียงภูเพียง

คำนำ

จังหวัดน่าน เป็นจังหวัดชายแดน ภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง มีพื้นที่อาศัยจำนวนจำกัด เพียงร้อยละ ๑๕ ของพื้นที่ทั้งหมด การคมนาคมเข้าสู่จังหวัดน่านค่อนข้างลำบาก และต้องตั้งใจจะมาเท่านั้น ชาวจังหวัดน่านจึงอยู่อาศัยโดยการพึ่งตนเองแบบเศรษฐกิจพอเพียงมาโดยตลอด จากข้อจำกัดของการดำรงชีวิตแบบพึ่งพาตนเองจึงทำให้ชาวจังหวัดน่าน รวมใจเป็นหนึ่งเดียวในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการอนุรักษ์สืบทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี อันดีงาม ตลอดจนรักษามรดกทางโบราณสถาน โบราณคดีไว้ได้อย่างดียิ่งจนกลายเป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของตนเองที่โดดเด่นน่าสนใจเป็นพิเศษ ในภูมิภาคล้านนาตะวันออกด้วยเหตุนี้เอง คณะรัฐมนตรี จึงมีมติเห็นชอบประกาศพื้นที่ในเมืองน่าน และเวียงพระธาตุแช่แห้งเป็นเมืองเก่า เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๘

"เวียงภูเพียง" หนึ่งในเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมล้านนาตะวันออก ซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ จึงให้การสนับสนุนพัฒนาส่งเสริมและเชื่อมโยงศิลปวัฒนธรรมล้านนาตะวันออกและภูมิปัญญาท้องถิ่น : เวียงภูเพียง ขึ้น

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ในฐานะหน่วยงานของรัฐบาลที่มีบทบาทและหน้าที่ในการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดทำให้ดำรงคงอยู่สืบไป จึงได้จัดทำหนังสือท่องเที่ยวเวียงภูเพียงขึ้น เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวเวียงภูเพียง สร้างคุณค่า อนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ยั่งยืน ตลอดจนเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้ท้องถิ่น ต่อไป

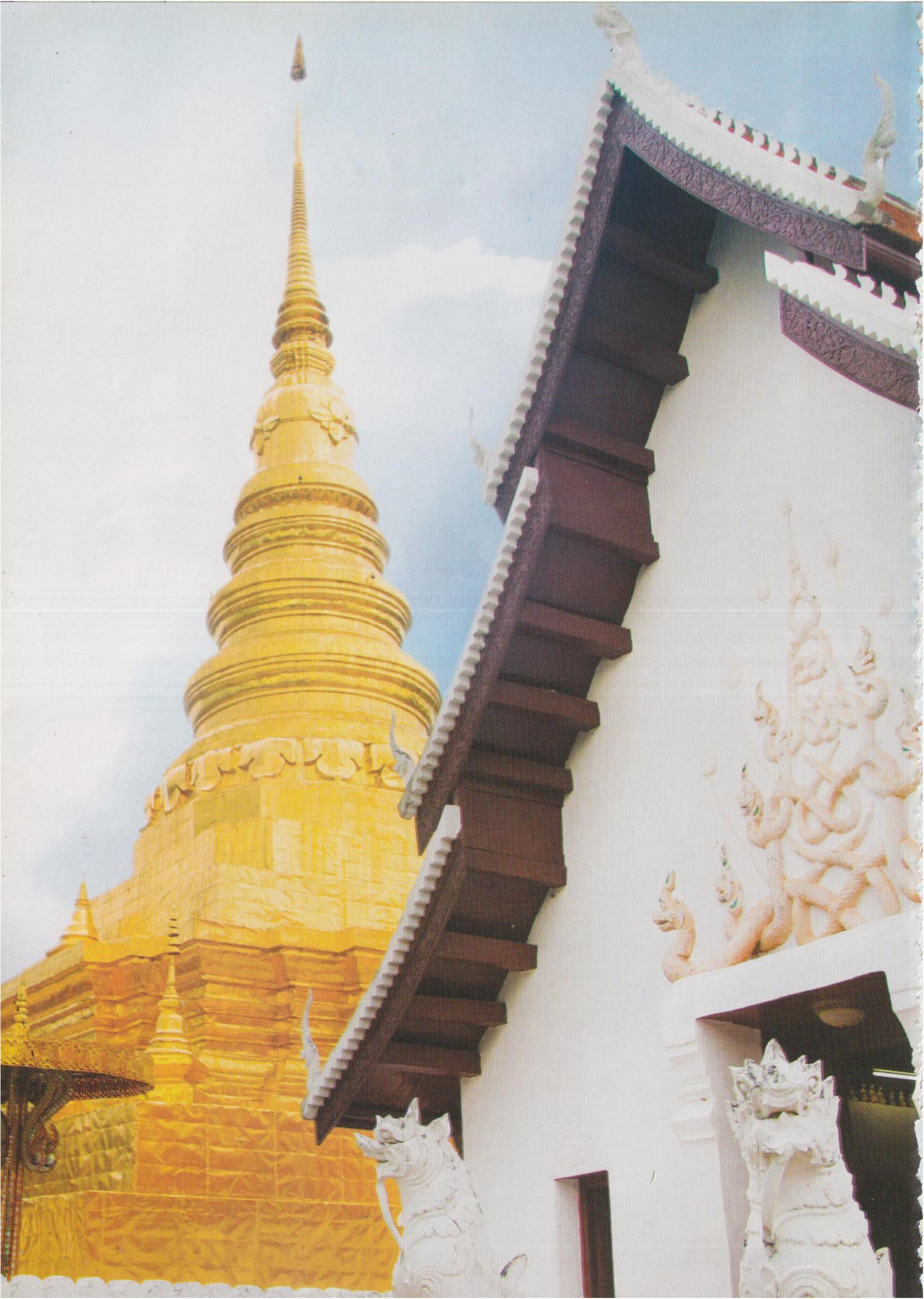
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน

สารบัญ

พระธาตุแช่แห้ง

พระบรมธาตุแช่แห้ง พระธาตุคู่บ้านคู่เมืองของชาวน่าน อยู่ห่างจากตัวเมืองไปราว ๒ กม. เส้นทางสายน่าน-แม่จริม สันนิษฐานว่ามีอายุราว ๖๐๐ ปี พญาการเมืองโปรดให้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๑๘๙๑ เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ที่ได้มาจากกรุงสุโขทัย องค์พระธาตุมีความสูง ๕๕.๕ เมตร ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างด้านละ ๒๒.๕ เมตร บุด้วยทองเหลืองหมดทั้งองค์ เป็นโบราณสถานที่งดงามที่สุดแห่งหนึ่งของล้านนา ทุกปีจะมีงานนมัสการพระบรมธาตุแช่แห้ง ระหว่างวันขึ้น ๑๑ ค่ำ ถึง ๑๕ ค่ำเดือน ๖ ทางเหนือ ซึ่งจะอยู่ราวปลายเดือนกุมภาพันธ์หรือต้นเดือนมีนาคมของทุกปี

ประวัติวัดพระธาตุแช่แห้งและเวียงภูเพียง

วัดพระธาตุแช่แห้ง เดิมเป็นวัดราษฎร์สร้างเมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๖ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๑๐๓ เนื่องจากวัดพระธาตุแช่แห้งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาและมีความสำคัญคู่บ้านคู่เมืองมากกว่า ๖๐๐ ปี จึงได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญของชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ (ราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๖๑ ตอนที่ ๖๕ ลงวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๔๘๗) และกำหนดเป็นเขตที่ดินโบราณสถาน จำนวน ๒๑ ไร่ ๖๓ ตารางวา (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๗ ตอนที่ ๑๕๙ ลงวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๒๓) ต่อมาได้ยกฐานะเป็นพระอารมหลวงเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๙

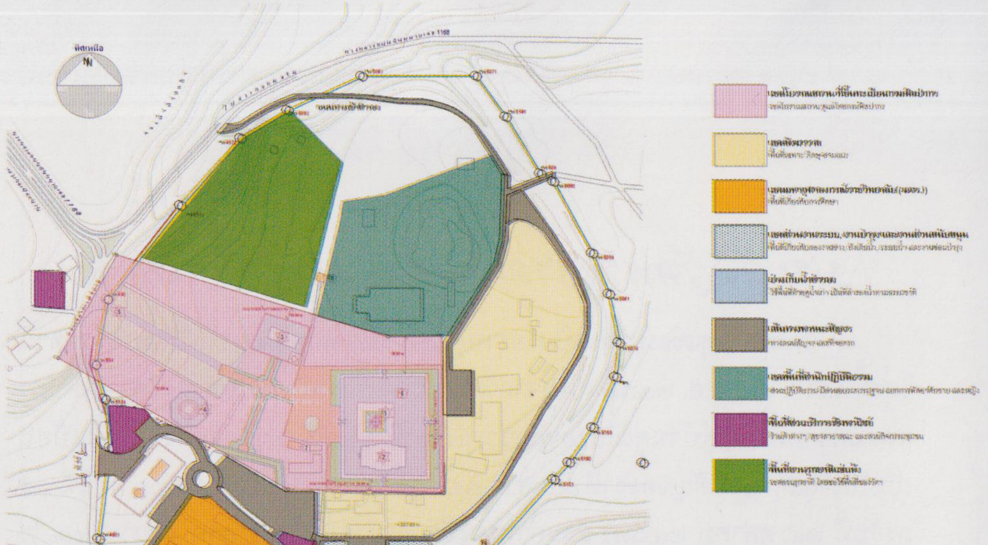
บริเวณวัด แบ่งเป็นเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส ประกอบด้วยอาคารเสนาสนะที่สำคัญ คือ

๑. เขตพุทธาวาสชั้นใน ได้แก่ เจดีย์พระธาตุแช่แห้ง พระวิหารหลวง วิหารพระเจ้าทันใจ พระพุทธบาทจำลอง ถาวรวัตถุเหล่านี้ล้อมรอบด้วยวิหารคดและซุ้มโขง

๒. เขตพุทธาวาสชั้นนอก ได้แก่ วิหารพระพุทธไสยาสน์ เจดีย์พระเกศแก้วจุฬามณี นาคราชเชิงเนินวัด (ทางเดินขึ้นสู่องค์พระธาตุ) เจดีย์พระธาตุแช่แห้งน้อย (เจดีย์ตะโก้ง) พระอุโบสถมาอุตม์ ศาลเจ้าหลวงท้าวขาก่าน ศาลาปฏิบัติธรรม ฯลฯ

๓. เขตสังฆาวาส ได้แก่ กุฏิเจ้าอาวาส หมู่กุฏิสงฆ์ โรงเรียนพระปริยัติธรรมวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ

๔. กลุ่มอาคารศาสนสถาน ได้แก่ อุโบสถหลังเก่าและเจดีย์ล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว

ประวัติการสร้างและการบูรณะประมวลจากพงศาวดารเมืองน่าน ตำนานพระธาตุแช่แห้ง ตอนพระเจ้าเลียบโลกและหลักฐานอื่นๆ สรุปได้ดังนี้

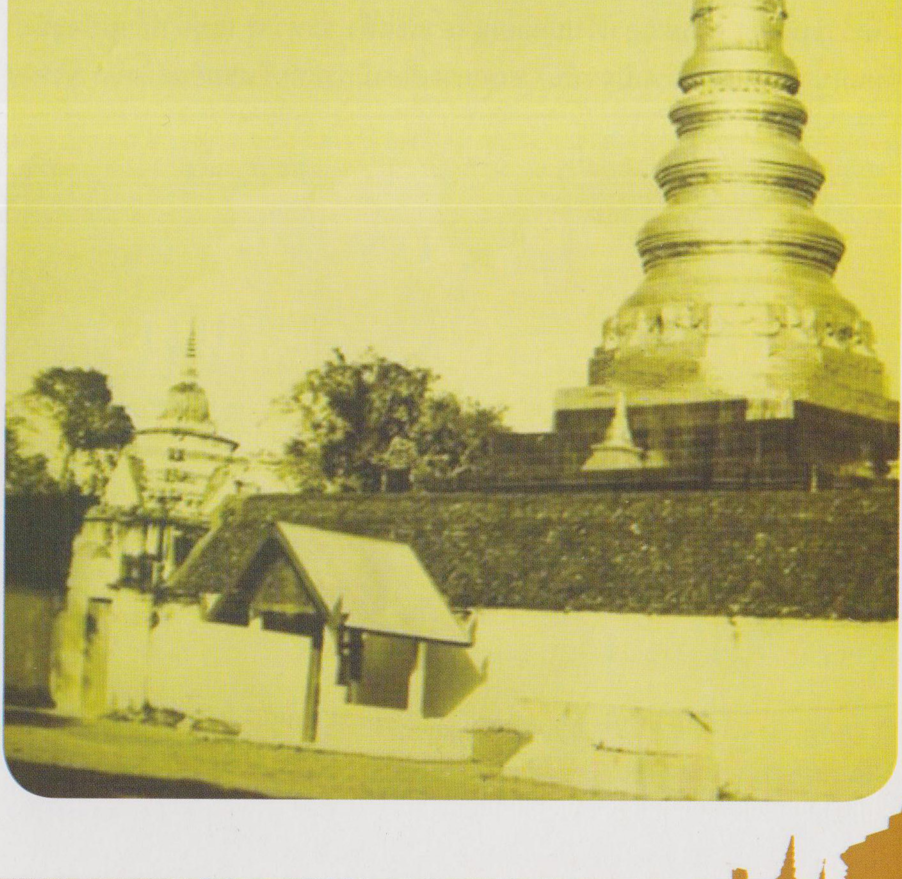
คำว่า "แช่แห้ง" สันนิษฐานตามจารึกในใบลานเป็นภาษาเหนือที่เรียกว่า **"ปื๊นเมืองน่าน ฉบับวัดพระเกิด จังหวัดน่าน"** กล่าวว่า

"...เมื่อพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอานนท์ ได้เสด็จมาถึงคีรีภูเพียง ระหว่างแม่น้ำเตียนกับแม่น้ำลิงคะ ก็ได้เข้าไปประทับอยู่ใต้ร่มไม้สำโรง ขณะนั้นมีพราหมณ์ผู้หนึ่งเดินทางมาจากบ้านห้วยไคร้พร้อมกับคนใช้ผู้ชายอีกคนนึ่ง เมื่อเห็นพระพุทธเจ้ากับพระอานนท์ ประทับอยู่ที่ใต้ร่มไม้สำโรงนั้นก็จำได้ ก็ใช้ให้คนใช้ผู้ชายผู้นั้นกลับไปยังบ้านของตนที่บ้านห้วยไคร้เพื่อให้นำสมอแห้งมาถวายพระพุทธเจ้า แต่ชายคนใช้ได้ใช้เวลาในการไปและกลับนานมาก ทำให้ท่านพราหมณ์ถามว่า ทำไมไปนานนัก คนใช้ตอบว่า น้ำแช่หมากสมอแห้งไปเสียหมด แล้วท่านพราหมณ์ก็เอาหมากสมอน้อมถวาย

แก่พระพุทธเจ้า ในขณะนั้นยังมีแมงหมาเต้าตัวหนึ่งออกมาจากต้นไม้แล้วน้อมกราบไหว้แทบพระบาทของพระพุทธเจ้าแล้วพระพุทธเจ้าได้แย้มหัวนิดหนึ่ง พระอานนท์น้อมไหว้และถามพระพุทธเจ้าว่าแย้มหัวด้วยเหตุใด พระพุทธเจ้าได้กล่าวว่า ดูราอานนท์ เมื่อตถาคตนิพานไปแล้ว อันว่าพระตุก็จักซ้ำมาตั้งอยู่ที่นี้ตราบเท่า ๕,๐๐๐ พระวัสสา บ้านห้วยไคร้จักเป็นเมืองเมืองหนึ่งชื่อว่าเมืองน่าน ที่นี่จักได้ชื่อว่า "แช่แห้ง" แมงหมาเต้าจักได้เป็นพญากินเมืองอันนี้ ชื่อว่าท้าวขาก่าน มีตัวลายด้วยน้ำหมึกก็จะได้บูรณะศาสนาตถาคตที่นี้ ท่านพราหมณ์ผู้นี้จักได้เกิดมาเป็นอุบาสกผู้หนึ่งจักได้ช่วยท้าวขาก่านสร้างพระศาสนาธาตุให้เจริญรุ่งเรืองไปภายหน้า เมื่อสิ้นคำทำนายพระพุทธเจ้าก็เสด็จเดินทางต่อไป..."

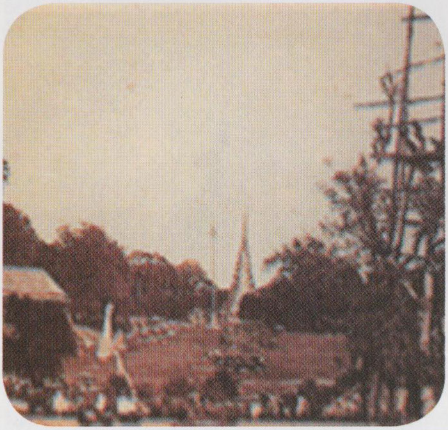
ศิริศุภมัสดุ พระพุทธศักราช ๑๘๙๖ (จ.ศ.๗๑๕) เจ้าพญาการเมือง ขึ้นครองราชย์สมบัติเป็นเจ้าเมืองน่าน (เมืองวรนคร : อำเภอปัว ปัจจุบัน) เพราะเป็นบุตรคนหัวปีของเจ้าผานอง เจ้าพญาการเมืองขึ้นครองราชย์แล้วไม่นานพระเจ้ากรุงสุโขทัยพระนามว่าโสปัตตกันทิ (พระเจ้าลิไท) ได้อันเชิญเจ้าพญาการเมืองลงไปช่วยพิจารณาสร้างวัดหลวงอภัย เมื่อสร้างวัดหลวงอภัยเสร็จแล้วพระเจ้ากรุงสุโขทัยมีความอนุโมทนาสาธุการเป็นอย่างยิ่ง พญาการเมืองก็เข้าไปทูลลากลับเมืองน่าน พระเจ้ากรุงสุโขทัยทรงมอบพระบรมสารีริกธาตุ ๗ องค์ ซึ่งมีวรรณะต่างๆ กัน คือ ๒ องค์ มีวรรณะดั่งทองคำเท่าเม็ดงาดำ พร้อมกับพระพิมพ์คำ ๒๐ องค์ พระพิมพ์เงิน ๒๐ องค์ พญาการเมืองมีพระทัยชื่นชมยินดีโสมนัสยิ่งนัก จึงได้นำพระบรมสารีริกธาตุกับพระพิมพ์ทองคำพระพิมพ์เงิน กลับเมืองน่านและได้นำแสดงแก่พระมหาเถรเจ้าธรรมบาล ถวายพระพรให้ความเห็นว่า ควรจะเอาไว้บนดอยภูเพียงแช่แห้ง ระหว่าง (แม่น้ำเตี๋ยนปัจจุบัน) กับแม่น้ำลิง (แม่น้ำน่านปัจจุบัน) พญาการเมืองมีพระทัยชื่นชมยินดียิ่งนัก จึงทรง

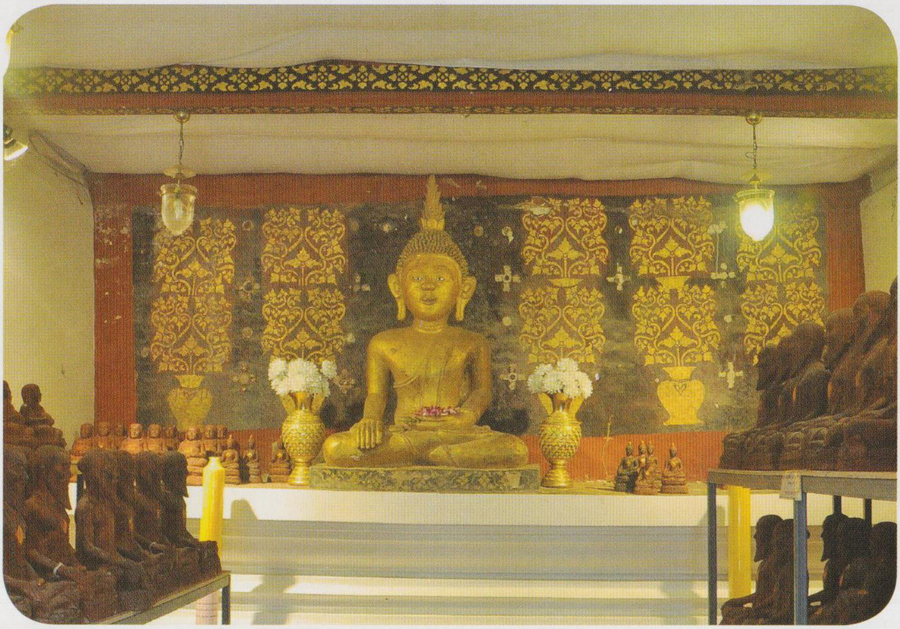
ประกาศให้เสนาอำมาตย์ข้าราชบริพารทั้งหลายแห่แหนพระบรมสารีริกธาตุพร้อมกับพระพิมพ์เงิน พระพิมพ์ทองด้วยดุริยางค์ดนตรี ๕ จำพวกไปสู่บนดอยภูเพียงแช่แห้ง และได้ใช้ช่างมาทำการหล่อเต้าปูนสำริดอันเกลี้ยงกลมขนาดใหญ่อันหนึ่ง และทรงนำพระบรมสารีริกธาตุกับพระพิมพ์เงิน พิมพ์ทองคำ ลงบรรจุไว้ในเต้าปูนสำริดนั้นปิดฝาสนิทเรียบร้อย และเอาสะตายจีน (ปูนผสมแบบโบราณ) หุ้มห่อเกลี้ยงกลมดุจก้อนศิลา แล้วขุดสถานลึกลงไป ๑ วา แล้วอาราธนาพระบรมสารีริกธาตุ พระพิมพ์เงิน พิมพ์ทองคำลงประดิษฐานไว้ในหลุมนั้น แล้วก่ออิฐถือปูนเป็นเจดีย์คร่อมขึ้นสูงเหนือผิวดิน ๑ วา แล้วอาราธนานิมนต์พระภิกษุสังฆเจ้า มากระทำปริตรมงคลอบรมสมโภชทำการสักการบูชา ทำบุญให้ทานเสร็จแล้วยกรี้พลข้าราชบริพารกลับคืนเมืองปัว กาลล่วงไปไม่นานมีพระทัยคิดถึงอยากจะทำการสักการบูชา สรงน้ำพระธาตุ จึงได้ย้ายเมืองน่านที่เมืองปัวลงมาสร้างเมืองใหม่ที่บนดอยภูเพียงแช่แห้ง เรียกว่า “เวียงภูเพียงแช่แห้ง” ขุดคือ (คูน้ำ) ล้อมรอบ ขึ้นพนังดัน (กำแพง) โดยรอบ ยังมาปรากฏให้เห็นถึงปัจจุบันนี้ มีประตูกำแพงดินเรียบร้อย แต่ประตูสลายสาบสูญไปแล้ว

พญาการเมือง เสวยเมืองภูเพียงแช่แห้งได้ ๕ ปี ก็สวรรคต จ.ศ. ๗๒๕ (พ.ศ. ๑๙๐๖) เจ้าผากองผู้เป็นราชบุตรได้เสวยเมืองภูเพียงแช่แห้งแทนบิดาได้ ๖ ปี เกิดฝนไม่ตก แห้งแล้งมาก ทำให้ ช้า ม้า กินไม่ได้ จึงย้ายเมืองไปตั้งเมืองใหม่ที่ตำบลห้วยไคร้ ที่ตั้งเมืองน่านปัจจุบัน

สิ่งสำคัญภายในวัด

เขตพุทธาวาส

๑. เจดีย์พระธาตุแช่แห้ง

เจดีย์พระธาตุแช่แห้ง ตั้งอยู่ในเขตพุทธาวาสชั้นในลักษณะทางศิลปะและสถาปัตยกรรมเป็นแบบเจดีย์ทรงระฆังกลมฐานสูงแบบล้านนา องค์เจดีย์หุ้มด้วยแผ่นโลหะปิดทับด้วยทองคำเปลวตลอดทั้งองค์ ยอดเจดีย์ติดตั้งฉัตรที่มีลักษณะเฉพาะตัว (พบไม่มากนักในทั่วภูมิภาคของประเทศไทย) กล่าวคือ มีลักษณะเป็นแผ่นโลหะหล่อค่อนข้างแบนราบ มีความหนาเล็กน้อยวางเรียงซ้อนชั้นลดหลั่นกันขึ้นไปปิดทับด้วยทองคำเปลว

องค์ประกอบด้วยโดยทั่วไปของเจดีย์

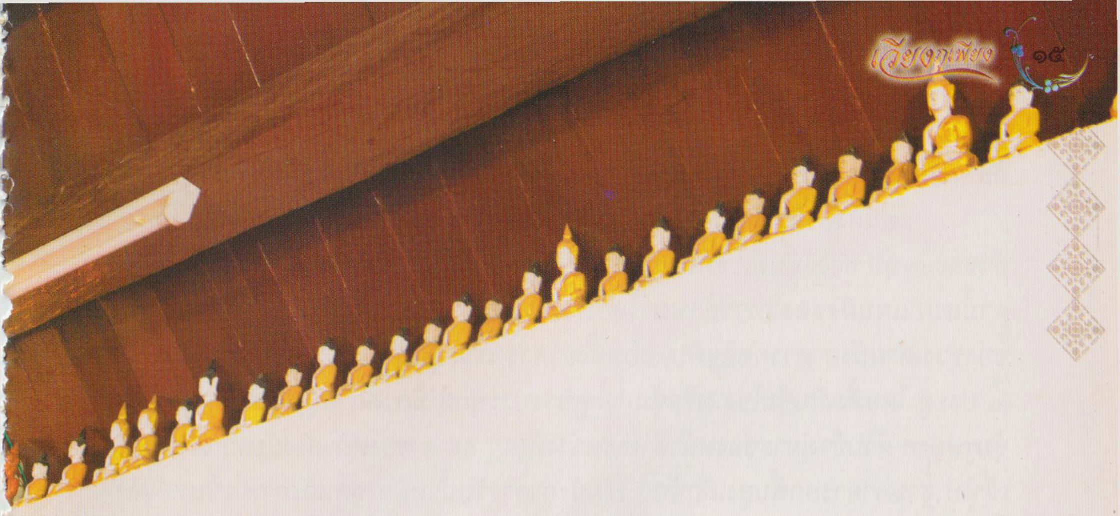
องค์เจดีย์ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยม (ฐานเขียง) ยกสูง ซ้อนลดหลั่นกันสูงขึ้นไป ๓ ชั้น รองรับชั้นฐาน ชั้นที่ ๒ ที่ทำเป็นชุดฐานบัว (ปัทม์) แทรกด้วยลูกแก้วอกไก่ที่หน้ากระดานท้องไม้ ๒ ชุด โดยฐานชั้นที่ ๒ นั้นทำเป็นฐานย่อมุมไม้ ๒๐ ที่ระดับเหนือชั้นฐานเขียงและเหนือฐานย่อมุมไม้ ๒๐ ทำเป็นเจดีย์เล็กไว้ที่มุมและทิศชั้นละ ๔ องค์ ชั้นที่ ๓ เป็นฐานเขียงสี่เหลี่ยมตัดมุม ๑ ชั้นยกสูงเล็กน้อย รองรับชั้นฐานแปดเหลี่ยมแบบฐานเชียง ถัดขึ้นไปทำเป็นประติมากรรมรูปกลีบบัวคว่ำในรูปของกระจังตาอ้อยขนาดใหญ่รองรับชุดมาลัยเถา ที่ทำเป็นชุดฐานบัวทรงกลมซ้อนลดหลั่นกันไป ๓ ชั้น รับบัวปากระฆังรูปกลีบบัวคว่ำบัวหงาย องค์ระฆังทรงกลมประดับด้วยลูกแก้วรัดอกบัลลังก์สี่เหลี่ยมย่อมุมรับก้านฉัตรบัวฝาละมี ปล้องไฉนและปลียอด องค์เจดีย์มีฐานประทับษิณโดยรอบ ล้อมบริเวณด้วยกำแพงแก้วเตี้ย กำแพงชุดฐานบัวหลังใบเสมาสลับซุ้มโขงประตูและซุ้มมุมกำแพง

๒. พระวิหารหลวง

พระวิหารหลวงมีลักษณะเป็นอาคารทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตั้งอยู่ภายในเขตพุทธาวาสชั้นใน โดยตั้งอยู่ในแนวแกนขนานกันกับเจดีย์พระธาตุแช่แห้ง

สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพญาการเมือง พุทธศักราช ๑๙๐๒ หลังจากที่ได้ย้ายเมืองจากเมืองวรนครมาสร้างเมืองอยู่ที่ภูเพียงแช่แห้ง นับได้ว่าในสมัยนั้นเวียงภูเพียงแช่แห้ง คือ ศูนย์รวมของอารยธรรม วัฒนธรรม ความเจริญรุ่งเรือง ดังนี้วัดพระธาตุแช่แห้งถือได้ว่าเป็นวัดหลวงของอาณาจักรแห่งนี้ ย่อมมีสิ่งปลูกสร้างเพื่อสถานที่ที่จะประกอบพิธีกรรม หนึ่งในนั้นก็คือ พระวิหารหลวงแห่งนี้ เพราะในพงศาวดารพระธาตุแช่แห้งฉบับ พระสมุหพรหมได้บันทึกไว้ว่า ในสมัยพญาหน่อคำเสถียรชัยสงคราม ปีวอก พุทธศักราช ๒๑๒๗ เดือน ๖ แรม ๑๒ ค่ำ ได้ทำการรื้อวิหารหลังเก่า และในปีเดียวกันก็ได้ทำการสร้างขึ้นใหม่ในเดือน ๗ แรม ๕ ค่ำ และเจ้าผู้ครองนครน่านองค์ต่อๆ มาก็ได้บูรณปฏิสังขรณ์เรื่อยมา

พระวิหารหลวงที่เห็นในปัจจุบันนี้ ได้รื้อออกและสร้างขึ้นใหม่ในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ พุทธศักราช ๒๔๔๘ ปีมะเส็ง กว้าง ๗ วา ยาว ๑๗ วา ๒ ศอก สูง ๗ วา ๑ ศอก ตั้งอยู่ทางทิศใต้ขององค์พระธาตุ หันหน้าไปทางทิศตะวันตก สถาปัตยกรรมแบบล้านนา โครงสร้างเครื่องบนใช้ตัวไม้ที่เรียกว่า **ม้าต่างไหม** ซึ่งจะอยู่ตอนปลายเสาทุกต้น ทำหน้าที่รับน้ำหนักแปตรงส่วนหลังคาที่เป็นเชิงชายทั้งสองด้าน มีลักษณะเป็นชิ้นไม้โปร่งซ้อนกันเป็นชั้นขึ้นไป ความกว้างระหว่างชั้นมีขนาดเท่ากับระยะของแป โดยเริ่มจากคานไม้ตัวล่างสุดที่เชื่อมไม้ประกอบหัวเสาพาดไปสู่ผนัง ทำให้เนื้อที่ตอนบนซึ่งจะเป็นที่ตั้งของ **ม้าต่างไหม** เป็นสามเหลี่ยมด้านเท่า จากคานไม้ขนานไปตามจำนวนแป ตั้งลูกดั้งและวางคานหลั่นกันไปจนหมดแปซึ่งเป็นส่วนลาด ทำให้มองเห็นซี่ และเป็นชั้นสวยงาม **ม้าต่างไหม** นี้เป็นโครงสร้างเครื่องบนของหลังคาที่สำคัญอย่างหนึ่ง นิยมในสถาปัตยกรรมของล้านนา โดยเฉพาะวิหารขนาดใหญ่ ที่มีระบบการสร้างเพื่อขยายขนาดกว้างใหญ่ตามที่ต้องการ โดยต่อมุขลดออกไปด้านหน้า และด้านหลังเป็นส่วนยาวแล้วทำหลังคาซ้อนเป็นเชิงชายออกเป็นชั้นๆ ถ้ามองดูด้านนอกเปรียบเสมือนเรือสำเภาทองลำใหญ่ ที่นำจิตวิญญาณผ่านวัฏสงสาร สู่เมืองแก้วแห่งพระนิพาน

ลักษณะทางศิลปะและสถาปัตยกรรม

แผนผังอาคารมีลักษณะรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านหน้าและด้านหลังหยักย่อมุมด้านละ ๓ มุม ทำให้พื้นที่ภายในอาคารมีพื้นที่ใช้สอยกว้างและแคบตามสัดส่วน ลักษณะตามแบบแผนผังของวิหารล้านนาโดยทั่วไป ภายในอาคารแบ่งเป็นห้องตามระยะของช่วงเสาผนังอาคารก่ออิฐทึบตลอดทั้งอาคาร เจาะเป็นช่องประตูทางทางด้านหน้า ๑ ประตู โดยตั้งเป็นซุ้มโขง หรือซุ้มประตูทรงประยุกต์ มีลวดลายปูนปั้นประดับเหนือซุ้มรูปนาค ด้านข้างเจาะช่องหน้าต่างระหว่างห้องๆ ละ ๑ ช่องหน้าต่างนับจากด้านหน้าเข้าไป ฐานอาคารยกพื้นสูงเล็กน้อย ใช้ผนังอาคารรับน้ำหนัก ชุดหลังคาทำเป็นหลังคาชั้นลดตามแบบแผนผังอาคารโดนด้านหน้าทำหลังคาลด ๓ ชั้นซ้อน ด้านหลัง ๓ ชั้นซ้อน แต่ละชั้นซ้อนทำเป็นหลังคาจั่วมีปีกนกข้างลดหลั่นกันลงมาทำให้ผืนหลังคาแบ่งเป็น ๓ ตับ มุงกระเบื้องดินเผา ประดับตกแต่งด้วยองค์ประกอบหลังคาด้วยเครื่องสูงประเภทช่อฟ้า (รูปหัวนาค) ใบระกา (รวยระกา) หางหงส์ (รูปนาค) ปั้นปูน ชายคาตับล่างรับด้วยทวยไม้แกะสลัก

ส่วนของจำหลักหน้าบันแต่ละชั้นนั้นเป็นไม้แผ่นเดียวแกะสลักลายดอกไม้เครือเถาวัลย์อันอ่อนช้อย เป็นศิลปะกรรมที่งดงามและหาดูได้ยากยิ่ง ตรงเชิงบันไดหน้าทางเข้าพระวิหารมีสิงห์คู่ นั่งในลักษณะชันขาอยู่ด้านละตัว เป็นประติมากรรมปูนปั้นของพม่าตัวด้านทิศเหนือเรียกว่า **สิงห์สรวล** ด้านทิศใต้เรียกว่า **สิงห์คายนาง** พระวิหารหลวงแห่งนี้มีประตูทางเข้า ๔ ด้าน เหนือซุ้มประตูทางเข้าประกอบด้วยลายปูนปั้นเป็นรูปพญานาคราช ๘ ตัว เกี้ยวกระหวัดรัดกันเป็นบ่วงอยู่เรียกว่า อัฏฐพญานาคราช หมายถึงพญานาคราช ๘ ตัว แบ่งเป็น ๔ คู่ คู่ที่ ๑ ๒ ๓ ใช้ส่วนหางเกี้ยวกระหวัดรัดกันเป็นบ่วงคู่ละ ๓ บ่วง ส่วนคู่ที่ ๔ เกี้ยวกระหวัดรัดกันเป็นบ่วง ๔ บ่วง รวมแล้ว ๔ ชั้น

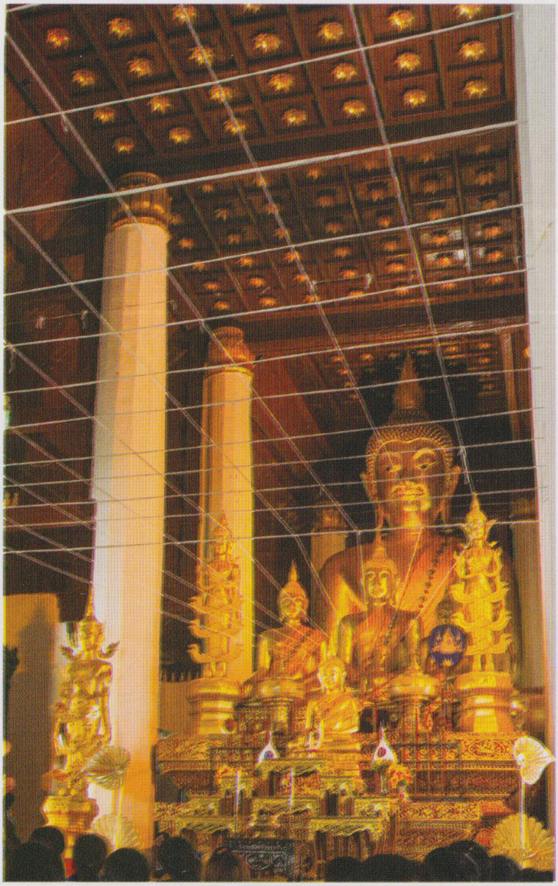

พญานาคราช ที่เกี้ยวกระหวัดรัดกันทั้ง ๘ ตัวนั้น เมื่อเพ่งพินิจให้ดี จะปรากฏเป็นรูปเจดีย์และรูปองค์พระพุทธเจ้านั่งขัดสมาธิและมีช่อดอกบัวตูม ๗ ดอก โผล่พุ่งขึ้นมาด้านข้าง ซึ่งมีนัยที่แฝงด้วยพุทธปรัญชา คือ พญานาคราช ๘ ตัว แทนพระธรรมคัมภีร์อริยมรรคแปด เป็นเส้นทาง ๘ เส้นทางที่พระตถาคตทรงใช้สอนพุทธศาสนิกชนให้เดินสู่ความหลุดพ้น ส่วนหางพญานาคราชคู่ที่ ๑ ๒ ๓ เกี้ยวกระหวัดรัดกันเป็นบ่วงสามบ่วง สามชั้นนั้นแทนองค์สามในพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไตรลักษณ์ ศีล สมาธิ ปัญญา แต่คู่ที่ ๔ อยู่ด้านบนสุดนั้นเกี้ยวกระหรัดรัดกันเป็นสี่บ่วงแทนอริยสัจสี่ คือ ความจริงที่พระอริยเจ้าตรัสไว้ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค จำนวนชั้นทั้งสี่ชั้น หมายถึง สูญญูตา ดอกบัว ๗ ดอก แทนอภิธรรม ๗ คัมภีร์ หรือหลักธรรม สัปปุริสัทธรรม ๗ ประการ โภชชงค์ ๗ ดังนั้น อัฏฐพญานาคราช ที่เกี้ยวกระหวัดรัดกันที่ปรากฏก็หมายถึงพระธรรมคัมภีร์ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ของงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่นเอง

ส่วนบานประตูเป็นประตูไม้ด้านในทาสีแดงไม่มีลวดลาย มีหน้าต่างอยู่ทั้งหมด ๑๖ บาน ทาสีแดงไม่มีลวดลาย (ต่อมาบานประตูและหน้าต่างทำเป็นลายทองเป็นรูปเครือเถาวัลย์อยู่บนซุ้มประตู หน้าต่างด้านนอกแต่ละบานมีลายปูนปั้นเครือเถาวัลย์ประดับอยู่) ผนังวิหารก่ออิฐถือปูนทาสีขาว ภายในวิหารมีเสาปูน ๑๒ เหลี่ยม (สันนิษฐานว่าภายในเสาปูนมีเสาไม้อยู่) และพื้นด้านล่างพระวิหารจะมีไม้เรียงเป็นหมอนแทนเสาเข็มอยู่เพื่อป้องกันพื้นทรุด เสาคู่ด้านหน้าตรงทางเข้ามีลวดลายปูนปั้นรูปสัตว์ในป่าหิมพานต์คล้ายกับฐานชุกชีที่ประดิษฐานพระประธานก็มีลวดลายในลักษณะเดียวกันนี้ ถือเป็นลายปูนปั้นของสกุลช่างเมืองน่านที่หาดูที่ไหนไม่ได้อีกแล้ว

ฐานชุกชี ในพระวิหารหลวงนั้นแบ่งเป็น ๒ ชั้น ชั้นที่ ๑ อยู่ด้านหน้าตั้งเครื่องบูชาและเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไม้ปางมารวิชัย มีพระนามว่า **พระเจ้ากำกิง** ส่วนที่ ๒ มีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ ๘ องค์ พระประธานองค์ใหญ่ปางสมาธิก่ออิฐถือปูน ลงรักปิดทอง นามว่า **พระเจ้าอุ่นเมือง** เบื้องหน้าพระพักตร์ของพระประธานมีพระสาวก ๒ รูปก่อด้วยอิฐถือปูน นั่งกราบแบบรองลงมาเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์หุ้มด้วยปูน ลงรักปิดทอง นามว่า **พระเจ้าล้านทอง** องค์ที่ ๓ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย บนฐานลายดอกพุดตาน ไม่ปรากฏนาม องค์ที่ ๕ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย องค์เล็กที่สุดไม่ปรากฏนาม องค์ที่ ๖ เป็นพระพุทธรูปไม้ประทับยืน สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยพระเจ้าอัตถวรปัญโญ องค์ที่ ๗ และ ๘ เป็นพระพุทธรูปปางเทวดาประทับยืน โดยนำทองที่ได้จากการบูรณะเจดีย์พระธาตุแช่แห้งเมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๖ มาหล่อขึ้นใหม่ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๘ และในปีเดียวกันนี้ก็ได้ตัดไม้มะค่าโมงภายในวัด ๑ ต้น มาแกะสลักพระพุทธรูปปางเทวดา ๒ องค์แทนพระรูปองค์เดิมที่ถูกโจรกรรมตัดข้อ พระพุทธรูปไม้ทั้ง ๒ องค์นี้ประดิษฐานในพระวิหารหลวงแห่งนี้แทนองค์เดิมที่ถูกโจรกรรมไป

บนขื่อของพระวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปไม้องค์เล็กๆ จำนวนมาก พระพุทธรูปดังกล่าวเป็นของชาวบ้านที่มีศรัทธาสร้างไว้เพื่อเป็นพุทธบูชาในพระพุทธศาสนา

๓. วิหารพระเจ้าทันใจ

ไม่ปรากฏหลักฐานในการสร้าง แต่ที่มีบันทึกในพงศาวดารว่ามีการบูรณะในสมัยพญาหน่อคำเสถียรชัยสงคราม เมื่อ พ.ศ. ๒๑๐๓ สมัยพระเจ้าอัตถวรปัญโญ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๖ และในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘

ภายในพระวิหารพระเจ้าทันใจ ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย จำนวน ๓ องค์ สันนิษฐานว่าสร้างเมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๖ ได้แก่

๑. พระพุทธรูปปางมารวิชัย (พระเจ้าทันใจ) ขนาดหน้าตัก ๗๐ เซนติเมตร สูง ๑ เมตร

๒. พระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะล้านนา ขนาดหน้าตัก ๕๐ เซนติเมตร สูง ๘๐ เซนติเมตร

๓. พระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะล้านนา ขนาดหน้าตัก ๕๐ เซนติเมตร สูง ๗๐ เซนติเมตร

พระเจ้าทันใจที่ประดิษฐานอยู่ที่วัดพระธาตุแช่แห้ง ๓ องค์ดังกล่าว ไม่ปรากฏในพงศาวดารว่าสร้างในสมัยไหน แต่สันนิษฐานว่าเมื่อพญาการเมืองสร้างองค์พระธาตุเสร็จใน จ.ศ. ๗๑๕ (พ.ศ.๑๓๙๖) ก็ได้สมมุติจำลองพระพุทธเจ้าองค์แรกขึ้นมาเป็นตัวแทนพระพุทธองค์ ซึ่งในการปั้นพระเจ้าทันใจได้ปั้นเสร็จภายใน ๑ วัน ตั้งแต่พิธีการปั้นจนถึงพิธีพุทธาภิเษกจนเสร็จสิ้นพิธี องค์ที่ ๒ และองค์ที่ ๓ สันนิษฐานว่าเมื่อมีการบูรณะพระธาตุแช่แห้ง ก็ได้มีการปั้นขึ้นมาอีกตามยุคสมัยในการบูรณะ

อนึ่ง ในวิหารพระเจ้าทันใจนี้ยังมีรอยพระพุทธบาทจำลองสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๙ ขนาดกว้าง ๑ เมตร ยาว ๑๐.๕๐ เมตร

๔. วิหารพระพุทธไสยาสน์

พระพุทธไสยาสน์ พระประธานในวิหารพระพุทธไสยาสน์นี้ตามตำนาน กล่าวว่า สร้างในสมัยพญาหน่อคำเสถียรชัยสงคราม (พ.ศ.๒๑๒๙) โดยมหาอุบาสิกา นามว่า นางแสนพาลา มีศรัทธาสร้างพระนอนไว้เป็นที่สักการบูชาแก่คนทั้งหลาย เป็นพระพุทธรูปสร้างด้วยอิฐถือปูน ลงรักปิดทอง ยาว ๑๕ เมตร สูง ๒ เมตร ประดิษฐานบนฐานชุกชี พร้อมด้วยพระพุทธรูปปางมารวิชัยหน้าตัก ๗๐ เซนติเมตร สูง ๑๐๐ เซนติเมตร

ต่อมาในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ได้สร้างวิหารขึ้นตามความดังนี้ “แลเมื่อ ร.ศ. ๑๒๖ (พ.ศ.๒๔๕๐) สร้างวิหารพระพุทธไสยาสน์ ๑ หลัง ยาว ๑๐ วา ๒ ศอก ๑๐ นิ้ว กว้าง ๔ วา ๒ ศอก ๑๐ นิ้ว ซ่อมแซมฐานพระไสยาสน์ก่อด้วยอิฐถือปูน มุงกระเบื้องไม้ยม เพดานลงรักปิดทอง ก่อกำแพงแก้วรอบวิหาร ๔ ด้าน ยกด้านละ ๑๘ วา ๒ ศอก ๑๐ นิ้ว”

วิหารล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว ตรงมุมกำแพงแก้วด้านทางเข้ามีเจดีย์ทรงระฆังกลม นามว่า “พระเกศแก้วจุฬามณี” เป็ดพระธาตุประจำนักษัตรปีจอ สร้างในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๑

ในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๙ พระชยานันทมุนี,ดร. เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้งรูปปัจจุบัน พร้อมด้วยกรมศิลปากรคณะศรัทธาญาติโยมได้บูรณปฏิสังขรณ์ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และสมเด็จพระเทพรัตนราสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปในการพิธีสืบดวงพระราชสมภพ ณ วัดพระธาตุแช่แห้ง พร้อมเสด็จฯ ไปยังวิหารพระพุทธไสยาสน์ด้วย

๕. พระอุโบสถมหาอุตม์

ตั้งอยู่ในเขตพุทธาวาสชั้นนอก บริเวณลานก่อนจะเข้าสู่พระธาตุเจดีย์แช่แห้ง และพระวิหารหลวง ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะล้านนา มีลวดลายหม้อดอกปูรณฆฏะด้านหลังพระประธาน

๖. พระธาตุแช่แห้งน้อย

พระธาตุแช่แห้งน้อยหรือพระธาตุตะโก้งจำลอง ตั้งอยู่ในเขตพุทธาวาสชั้นนอก พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ให้ช่างจำลองเจดีย์แบบพม่า สร้างครอบเจดีย์องค์เดิม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ (เมืองน่าน : โบราณคดีประวัติศาสตร์และศิลปะ, กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน ๑๕ สิงหาคม ๒๕๓๐ หน้า ๒๐)

ลักษณะทางศิลปะและสถาปัตยกรรม

เจดีย์พระธาตุแช่แห้งน้อย สภาพปัจจุบันมีลักษณะทางศิลปะและสถาปัตยกรรมแบบพม่า องค์เจดีย์ตั้งอยู่ภายในเขตกำแพงแก้วเตี้ยมีลานประทักษิณล้อมรอบฐานเจดีย์เป็นแบบชุดฐานบัว (ปัทม์) ประกอบลูกแก้วแทรกที่ชั้นหน้ากระดานท้องไม้ ฐานย่อแบบย่อเก็จ (ลักษณะของการหยักมุมแต่ละมุมจะมีขนาดของความกว้างและความลึกไม่เท่ากัน) ซึ่งเป็นลักษณะของการลดขนาดความใหญ่ของฐานเจดีย์ตามแบบศิลปะพม่า

ฐานชั้นที่ ๒ ขึ้นไปทำเป็นชุดฐานเขียงย่อเก็จล้อลดหลั่นกันขึ้นไปรองรับชั้นฐานที่ทำคล้ายชุดฐานบัว ๒ ชั้น และชั้นบัวถลา ๑ ชั้น เหนือขึ้นไปเป็นชั้นฐานรูปแปดเหลี่ยมประกอบชุดฐานบัว ๑ ชั้น ย่อเก็จที่มุมทั้ง ๘ มุมรับบัวปากระฆัง องค์ระฆังทรงกลม (ปั้นปูนประดับเหนือองค์ระฆังลายดอกไม้ เหนือองค์ระฆังขึ้นไปในศิลปะแบบพม่ามักไม่นิยมทำชั้นบัลลังก์ แต่จะต่อด้วยปล้องไฉนซ้อนลดหลั่นเรียงกันขึ้นไป ต่อด้วยบัวกลุ่มขึ้นระหว่างปล้อมไฉนกับปลียอดที่ทำเป็นปลีต้นสลับด้วยบัวกลุ่มรับปลียอดในส่วนบนเหนือปลียอด ติดตั้งฉัตรครอบปลียอด (การตั้งฉัตรยอดเจดีย์ในศิลปะพม่าจะใช้องค์ฉัตรครอบส่วนที่เป็นปลียอดไว้ ซึ่งแตกต่างกันกับการตั้งฉัตรในศิลปะและสถาปัตยกรรมไทย)

๗. ศาลเจ้าหลวงท้าวขาก่าน

ตั้งอยู่ทางด้านหลังของวิหารพระพุทธไสยาสน์ ประดิษฐานพระรูปเจ้าหลวงท้าวขาก่าน มีป้ายข้อความบอกประวัติเจ้าหลวงท้าวขาก่าน เมื่อพุทธศักราช ๒๐๑๙ พระเจ้าติโลกราชได้ทรงแต่งตั้งให้เจ้าหลวงท้าวขาก่านมาปกครองนครน่าน ในบันทึกตามพงศาวดารได้บรรยายรูปร่างลักษณะเจ้าหลวงท้าวขาก่านไว้ว่า **มีผิวกายสีดำแดงสักยันต์เป็นรูปพญานาคราชตั้งแต่ขาจนถึงน่องยามเดินคล่องแคล่วว่องไวนัก** เจ้าหลวงปกครองนครน่านได้ระยะนครเชียงใหม่ และไปได้ตำนานพระธาตุแช่แห้งมาจากพระคุณเจ้ามหาเถรวชิรโพธิที่ได้มาจากเมืองลังกา เมื่อนั้นเจ้าหลวงท้าวขาก่านพร้อมด้วยสังฆเจ้า และชาวเมืองทั้งหลายได้พากันแผ้วถางบริเวณพบจอมปลวกใหญ่ก็พากันทำการสักการบูชา ครั้นถึงเวลากลางคืนบริเวณจอมปลวกใหญ่ก็ปรากฏดวงพระธาตุเจ้าแสดงปาฏิหาริย์เปล่งรัศมีรุ่งเรืองนัก จึงได้พากันขุดบริเวณจอมปลวกดูขุดได้ลึก ๑ วา ก็พบก้อนศิลากลมเกลี้ยงลูกหนึ่ง เจ้าหลวงท้าวขาก่านจึงให้ชีปะขาวเชียงโคมวัดใต้ ทุบให้แตกก็พบผอบทองคำมีฝาปิดสนิท เมื่อเปิดออกดูก็พบ **พระธาตุเจ้า ๗ องค์ พระพิมพ์คำ ๒๐ องค์ พระพิมพ์เงิน ๒๐ องค์** ที่พญาการเมืองได้มาจากเมืองสุโขทัยและนำมาประดิษฐานไว้แล้ว เจ้าหลวงท้าวขาก่านได้นำพระธาตุรวมทั้งพระพิมพ์เงิน พระพิมพ์คำที่ขุดได้ทั้งหมดมาเก็บไว้ที่หอคำ และได้กราบบังคมทูลให้ พระเจ้าติโลกราชทราบ พระเจ้าติโลกราชมีรับสั่งว่าเมื่อขุดได้ที่ใดก็ให้เก็บไว้ ณ ที่นั้น เมื่อนั้นเจ้าหลวงท้าวขาก่านพร้อมด้วยสังฆเจ้าท้าวพระยาทั้งหลายก็พร้อมใจกันนำพระบรมสาริกธาตุเจ้า พระพิมพ์เงิน พระพิมพ์คำมาประดิษฐานไว้ ณ บนดอยภูเพียงแช่แห้งตามเดิม และก่อเจดีย์สูง ๖ วา คร่อมไว้

ในพุทธศักราช ๒๕๑๐ – ๒๕๑๖ ยุคสมัยบ้านเมืองมีผู้ก่อการร้ายเกิดขึ้นทางชายแดนของจังหวัดน่าน หลวงปู่โง่น โสรโย แห่งวัดพระพุทธบาทเขารวก อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ได้มาให้กำลังใจแก่เหล่าทหารหาญ ในการต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายอยู่ระยะหนึ่งต่อมาหลวงปู่ได้มีนิมิตถึงเจ้าหลวงท้าวขาก่าน ซึ่งปรากฏกายให้เห็น หลวงปู่จึงได้ปั้นพระรูปเจ้าหลวงขึ้นตามที่ปรากฏเห็นในนิมิตในลักษณะของนักรบโบราณ มีดาบใหญ่วางไว้ที่ต้นขา พระเนตรและพระหัตถ์ขวา นิ้วชี้ นิ้วก้อย พระหัตถซ้าย นิ้วนางประดับด้วยแก้วโป่งข่าม

ในงานประเพณีหกเป็งนมัสการพระธาตุแช่แห้งประจำปี เมื่อพุทธศักราช

๒๕๑๓ หลวงปู่โง่น พร้อมด้วยสังฆเจ้า ข้าราชการพ่อค้า ประชาชนชาวจังหวัดน่าน ก็ได้แห่อัญเชิญพระรูปเจ้าหลวงจากวัดมิ่งเมืองมาประดิษฐานไว้ ณ ศาลเจ้าหลวงบนดอยภูเพียงแช่แห้งตั้งแต่นั้นสืบมา

พุทธศักราช ๒๕๕๐ พระชยานันทมุนี,ดร. (ธรรมวัตร จรณธมโม) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้งรูปปัจจุบัน ได้เล็งเห็นศาลเจ้าหลวงท้าวขาก่านซึ่งสร้างมาแต่สมัยหลวงปู่โง่นชำรุดโทรมมากจึงในวันขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๖ ใต้ ตรงกับวันศุกร์ที่ ๒๗ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๕๐ พระชยานันทมุนี,ดร. พร้อมด้วยคณะศรัทธาญาติโยมทั้งหลาย ได้รื้อถอนและสร้างหอคำหลวงเจ้าหลวงท้าวขาก่านขึ้นใหม่ โดยรูปแบบในการสร้างเป็นแบบสถาปัตยกรรมเมืองน่าน โครงสร้างแบบม้าต่างไหม หลังคามุงด้วยกระเบื้องว่าว ผนังโดยรอบและราวบันไดทางขึ้นเป็นปล่องไข่ แล้วเสร็จในเดือน มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๑ และได้อัญเชิญพระรูปเจ้าหลวงขึ้นประดิษฐาน ในวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๒ ใต้ ตรงกับวันอาทิตย์ที่ ๒๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๑ สิ้นงบประมาณการก่อสร้างไปทั้งสิ้น ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

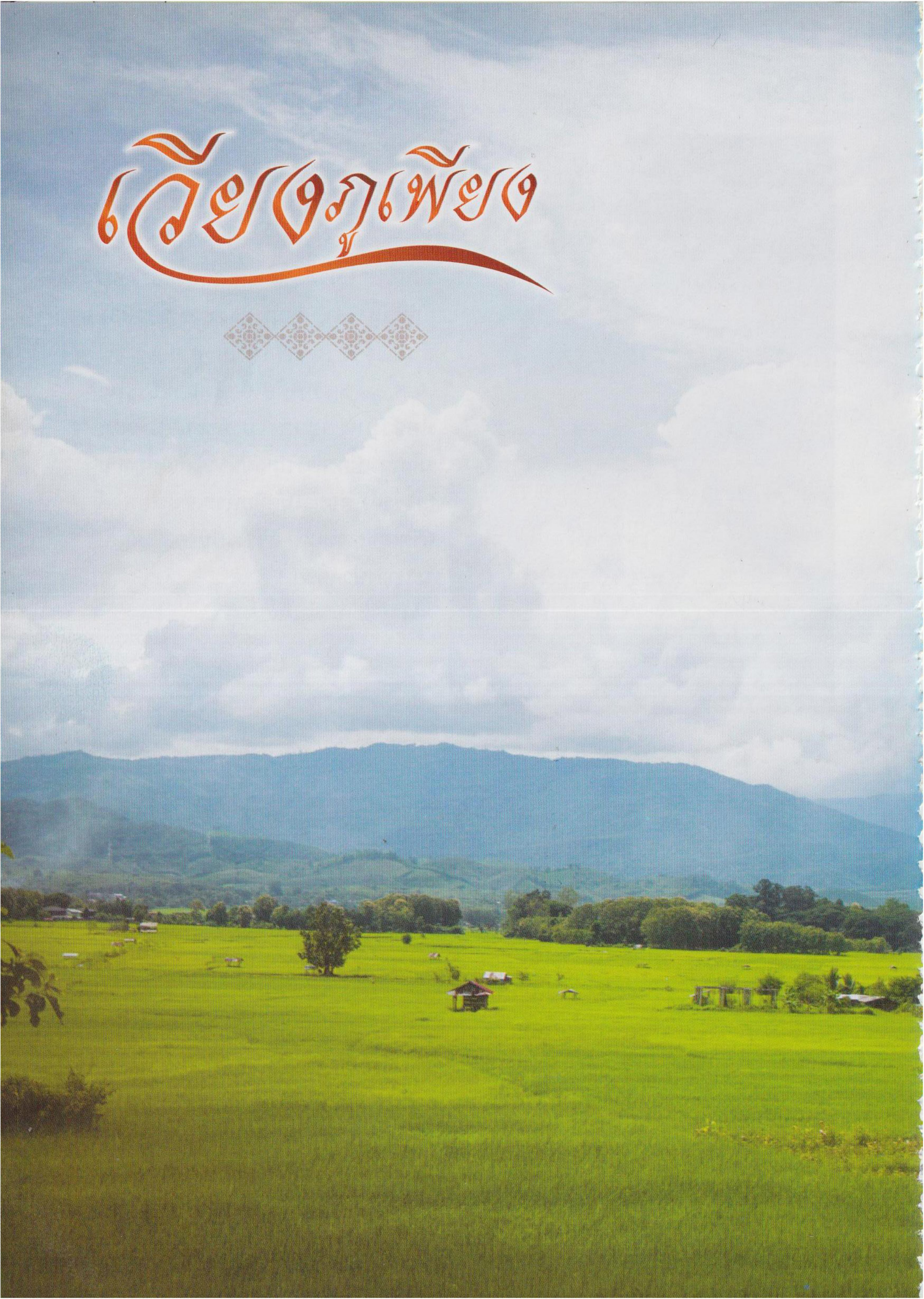
๘. นาคราชเชิงเนินวัดพระธาตุแช่แห้ง

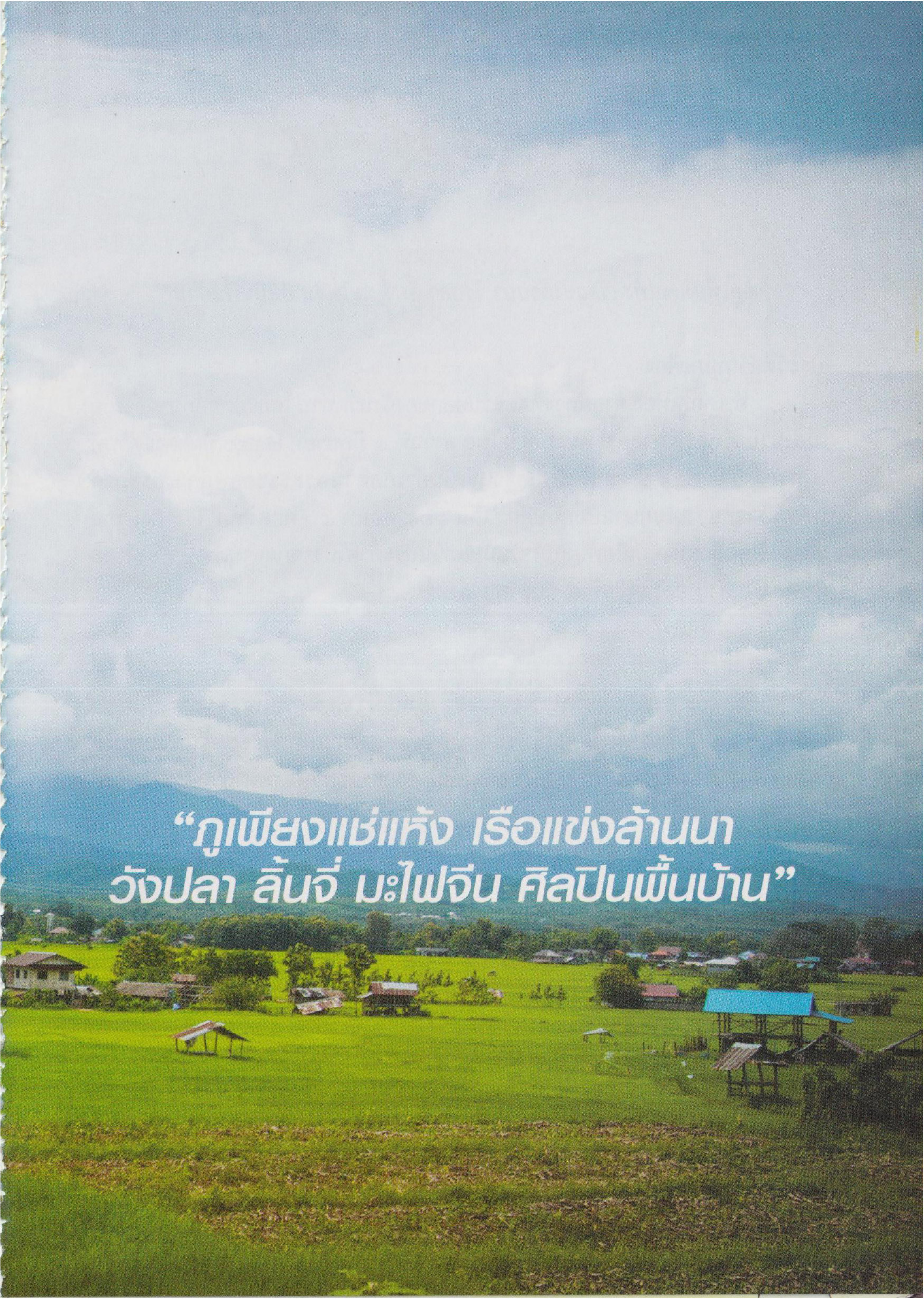
เป็นรูปพญานาคขนาดใหญ่ ระบุว่า “ขนาดยาว ๖๘ วา สูง ๔ ศอก ยกหัวสูง ๑๐ ศอก ตั้งไว้ ๒ ข้างทาง สันนิษฐานว่า สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๓๔๙ (จ.ศ.๑๑๖๘) สมัยเจ้าอัตถวรปัญโญ มีความหมายว่า เป็นสะพานเชื่อมระหว่างเบื้องล่าง (โลกมนุษย์) กับเบื้องบน (สวรรค์) ต่อมาในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ระบุว่า สร้างรูปนาคและถนนระหว่างนาคด้วย

๙. น้ำบ่อแก้ว

กล่าวว่า บ่อแก้ว (บ่อน้ำทิพย์) นี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๓ เจ้าเมืองน่านได้ขุดบริเวณรอบเชียงของพบว่ามีพลอยสีน้ำผึ้ง ขุดลึก ๔ เมตร มีน้ำพุ่งขึ้นมาเต็มปากบ่อ ประชาชนเชื่อกันว่าน้ำในบ่อนี้เป็นน้ำวิเศษเรียกว่า น้ำบ่อแก้ว ซึ่งใช้ประกอบพิธีทำน้ำมูรธาภิเษก

เวียงภูเพียง

"ภูเพียงแช่แห้ง เรือแข่งล้านนา
วังปลา ลิ้นจี่ มะไฟจีน ศิลปินพื้นบ้าน"

อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

คำขวัญอำเภอ

“ภูเพียงแช่แห้ง เรือแข่งล้านนา วังปลา ลิ้นจี่ มะไฟจีน ศิลปินพื้นบ้าน”

ประวัติอำเภอภูเพียง

อำเภอภูเพียง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดน่าน โดยแยกออกจากอำเภอเมืองน่าน ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๔๐ มีผลตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๔๐ และได้รับยกฐานะเป็นอำเภอตามพระราชกฤษฎีกา ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา เล่ม ๑๒๔ ตอนที่ ๔๖ ก. ลงวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐ โดยมีผลบังคับเมื่อพ้นสิบห้าวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งส่งผลมีฐานะเป็นอำเภอตั้งแต่วันที่ ๘ กันยายน ๒๕๕๐

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะทั่วไปเป็นที่ราบเชิงเขาและริมฝั่งแม่น้ำ พื้นที่ส่วนใหญ่ ๖๕% เป็นภูเขา ๓๕% เป็นพื้นที่อยู่อาศัย และใช้ประกอบอาชีพทางการเกษตร สำหรับส่วนที่เป็นที่ราบลุ่มอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำน่าน ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดน่าน เนื้อที่/พื้นที่ ๕๐๘.๒๓๖ ตร.กม.

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอภูเพียงตั้งอยู่ทางตอนกลางของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอเมืองน่านและอำเภอสันติสุข
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอแม่จริม
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอเวียงสา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอเมืองน่าน

การแบ่งเขตการปกครอง

การปกครองของอำเภอภูเพียงมี ๗ ตำบล ๖๑ หมู่บ้าน ดังนี้

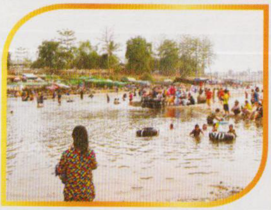
๑. ตำบลม่วงตึ๊ด	๕	หมู่บ้าน
๒. ตำบลนาปัง	๖	หมู่บ้าน
๓. ตำบลน้ำแก่น	๑๐	หมู่บ้าน
๔. ตำบลน้ำเกี๋ยน	๕	หมู่บ้าน
๕. ตำบลเมืองจัง	๑๑	หมู่บ้าน
๖. ตำบลท่าน้าว	๗	หมู่บ้าน
๗. ตำบลฝายแก้ว	๑๗	หมู่บ้าน

แผนที่อำเภอภูเพียง

ที่ว่าการอำเภอภูเพียง

ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี
และสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
ตำบลม่วงตึ๊ด

วัดศรีบุญเรือง

วัดศรีบุญเรือง ตำบลม่วงตึ๊ด มีความเจริญควบคู่กันมากับวัดพระธาตุแช่แห้ง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำน่าน เชิงสะพานศรีบุญเรือง มีพระพุทธรูปที่งดงาม โดยสมาคมครู ประวัติศาสตร์แห่งประเทศไทย ยกย่องว่าเป็นพระพุทธรูปที่งามที่สุดในโลก หลวงปู่พระครูพุทธมนต์โชติคุณ (ขันติยศ โชติธมฺโม) อดีตเจ้าอาวาส เป็นเกจิชื่อดังของเมืองน่าน ทางวัดได้สร้างเจดีย์สถานขึ้นเพื่อจัดแสดงพระพุทธรูปสำคัญต่างๆ และรูปหล่อหลวงปู่ เพื่อให้ประชาชนได้กราบไหว้บูชา

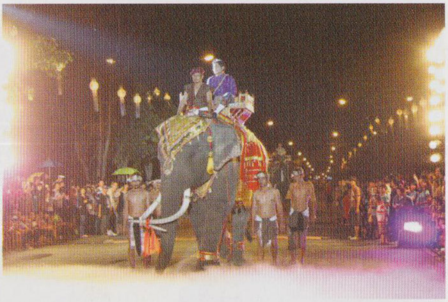

ประเพณีหกเป็งนมัสการพระธาตุแช่แห้ง

งานประเพณีหกเป็งนมัสการพระธาตุแช่แห้ง ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่อดีต ในช่วงเทศกาล ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ (เหนือ) ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ หรือ มีนาคม ของทุกปี คณะสงฆ์ และพุทธศาสนิกชน จากชุมชนต่างๆ จะทำครัวตาน (เครื่องไทยทาน) ไปถวาย และสรงน้ำพระธาตุแช่แห้ง ภายในวัดพระธาตุแช่แห้งพระอารามหลวง จะมีพิธีกรรมทางศาสนา และกิจกรรมเฉลิมฉลองเพื่อเป็นพุทธบูชา เช่น การทำบุญตักบาตร การเทศน์มหาชาติ การบรรยายธรรม การปฏิบัติธรรม การเวียนเทียน มีมหรสพการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นต้น

ประเพณีต๋านสลากภัตร วัดพระธาตุแช่แห้ง

ประเพณี **"ตานก๋วยสลาก"** หรือ **"กิ๋นสลาก"** เป็นประเพณีที่ชาวเหนือถือสืบเนื่องมาเป็นเวลานานแล้ว การถวายก๋วยสลากจะเริ่มในราวเดือน ๑๒ เหนือ ประมาณเดือนกันยายน คือ หลังจากเข้าพรรษาได้ ๒ เดือน ไปจนถึงออกพรรษาไปอีกตามระยะเวลาอันสมควร การถวายสลากภัตของวัดพระธาตุแช่แห้ง จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีจะนิมนต์หัววัด (เจ้าอาวาส) ต่างๆ ในอำเภอภูเพียง มารับถวายสลากภัต เพื่อถวายอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว หรือทำบุญเพื่อเป็นกุศลในภายภาคหน้า

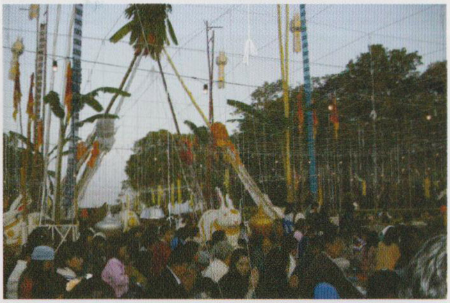

พิธีสืบชาตาหลวง เครื่องสืบชาตาสูงที่สุดในโลก ๑๑.๙๙ เมตร วัดพระธาตุแช่แห้งพระอารามหลวง

การสืบชาตา หมายถึง การต่ออายุให้ยืดยาวออกไป มีความเป็นสิริมงคล มีชีวิตอยู่อย่างสุขสบาย ปราศจากโรคาพยาธิ ตลอดถึงคลาดแคล้วจากเภทภัยทั้งหลาย และให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป ประเพณีการ สืบชาตาคนนั้น เป็นประเพณีมงคลที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง นิยมทำกันหลายโอกาส เช่น เนื่องในวันคล้ายวันเกิดได้เลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงาน เลื่อนยศถาบรรดาศักดิ์ได้รับโชคลาภ ขึ้นบ้านใหม่ ย้ายบ้านไปอยู่ที่แห่งใหม่ หรือมี ผู้ทำนายทายทักว่า ชาตาไม่ดี ชาตาขาด ทำอะไรไม่ค่อยเจริญ เต็มไปด้วยเคราะห์หามยามร้ายมักมีอุบัติเหตุเภทภัยหรือไม่ก็เจ็ดออดๆ แอดๆ สามวันดีสี่วันไข้ ไม่ค่อยสดชื่นแจ่มใสก็จะนิยมกันสืบชาตาต่ออายุเพื่อให้คลาด ปราศจากโรคาพยาธิและเภทภัยทั้งหลายเป็นอยู่ด้วยความสุขความเจริญตลอดไป พิธีจัดขึ้นในวันที่ ๑ มกราคม ของทุกปี ทางวัดพระธาตุได้จัดเตรียมเครื่องสืบชาตาสูงที่สุดในโลก ๑๑.๙๙ เมตร สำหรับให้ประชาชน นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมพิธีพร้อมกัน พิธีการสืบชาตาหลวง โดย พระคณาจารย์จากวัด ในอำเภอภูเพียง เพื่อสร้างขวัญ กำลังใจ รับโชคปีใหม่

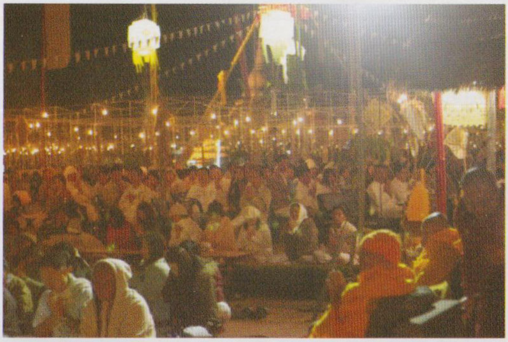

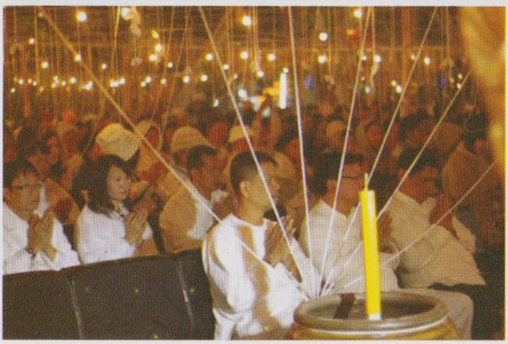

สวดมนต์ข้ามปี ส่งท้ายปีเก่าวิถีไทย ต้อนรับปีใหม่วิถีพุทธ วัดพระธาตุแช่แห้งพระอารามหลวง

วัดพระธาตุแช่แห้ง ดำเนินการตามนโยบายของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ดำเนินการจัดงานส่งท้ายปีเก่าวิถีไทย ต้อนรับปีใหม่วิถีพุทธ เพราะในช่วงเทศกาลวันส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่ของทุกปี ถือเป็นเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวิถีชีวิต ของคนไทย ประชาชน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญกับการจัดงานรื่นเริง และมหรสพที่หลากหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นช่วงระหว่างการสิ้นสุดของวันที่ ๓๑ ธันวาคม กับ วันที่ ๑ มกราคมของปีถัดไป ซึ่งส่วนใหญ่จะจัดงานอย่างสนุกสนาน บางแห่งเต็มไปด้วยอบายมุข มั่วสุม กินเหล้า ฟังเพลง ขาดสติ ซึ่งเป็นเรื่องส่งเสริมให้มีอบายมุขในคืนวันส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ บ้างก็เกิดอุบัติเหตุ บ้างก็เกิดเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกัน เกิดปัญหาตามมาตามข่าวลงหนังสือพิมพ์เป็นประจำทุกปี ในช่วงส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่

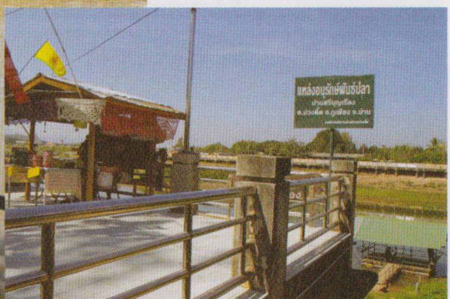

แหล่งอนุรักษ์ปลาแม่น้ำน่าน บ้านศรีบุญเรือง

การอนุรักษ์พันธ์ปลาแม่น้ำน่าน บ้านศรีบุญเรือง เมื่อสิบกว่าปีก่อนนั้น มีนายช่างอเนก ขัติยศ เป็นช่างในหมู่บ้านศรีบุญเรือง ได้รับเหมางานก่อสร้าง บ้านดอนแก้ว อำเภอท่าวังผา ได้ไปเห็นที่หมู่บ้านดอนแก้วมีการอนุรักษ์พันธ์ปลา ตามธรรมชาติในแม่น้ำน่านก็เลยกลับมาปรึกษาหารือกับผู้ใหญ่บ้านศรีลัย คำฟี ว่าจะทำ เหมือนกับบ้านดอนแก้ว และได้ทำการทดลองทำดูโดยใช้อาหารปลาผสมกับแกลบ (รำข้าว) และนำไปหมกไว้ใต้น้ำเพื่อเป็นอาหารให้ปลากินจากนั้นปลาจึงมารวมตัวกัน มากขึ้นเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน ต่อมาพระพุทธมนต์โชติคุณ เป็นเจ้าอาวาสวัดศรีบุญเรือง (มรณภาพ) ได้ร่วมกับชาวบ้านศรีบุญเรืองอนุรักษ์จนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถเข้าชม และ ให้อาหารปลาได้ในช่วงเดือน ตุลาคม - กุมภาพันธ์ ในปีถัดไป

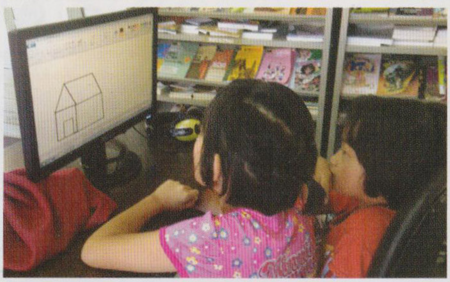

ศูนย์ ๓ วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว

ศูนย์ ๓ วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัวม่วงตึ๊ด จังหวัดน่าน ในพระอุปถัมภ์พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาฯ จัดตั้งขึ้นเพื่อน้อมนำพระปณิธานของทั้งสองพระองค์ในการขยายผลการดำเนินงาน ในโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ที่ว่าควรมีศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เน้นความต่อเนื่องเชื่อมโยงเป็นวงจรทุกช่วงวัย ภายใต้การดำเนินงานของหลักเหตุผล ตั้งแต่การสร้างความคิดรวบยอด (CONCEPT) การกำหนดคำจำกัดความที่ชัดเจน (DENITION) และการถ่ายทอดลงสู่ระดับต่างๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม (IMPLEMENTATION) โดยคำนึงถึงปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จตลอดจนข้อดี ข้อเสียต่างๆ มาดำเนินการในการให้บริการกับประชาชน โดยศูนย์ ๓ วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัวม่วงตึ๊ด จังหวัดน่าน ในพระอุปถัมภ์ฯ จะเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนทุกช่วงวัยในชุมชน ด้วยการบูรณาการการดำเนินงานของทุกภาคส่วนในการให้บริการประชาชนแบบองค์รวม จนเกิดรูปแบบตัวอย่างที่ดีในการพัฒนาในพื้นที่ที่มีการดำเนินงานตามโครงการ สายใยรักแห่งครอบครัวอย่างยั่งยืนก่อนที่จะขยายผลไปยังพื้นที่ต่างๆ ต่อไป

ที่พัก
NAN SEASONS
BOUT QUE RESORT
๔๐๙ หมู่ ๓ บ้านหนองเต่า ต.ม่วงตึ๊ด อ.ภูเพียง จ.น่าน
โทร. ๐๕๔-๐๕๙๖๓๐, ๐๘๑-๗๗๔๕๒๒๓

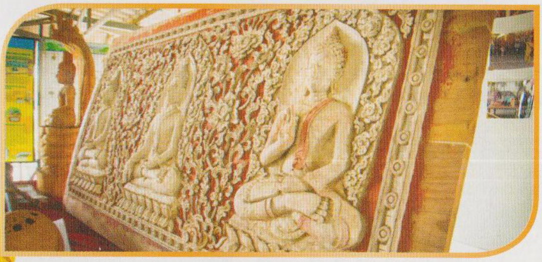

ร้านอาหาร
ครัว บัวชมพู
๓๗๓ หมู่ ๓ บ้านหนองเต่า ต.ม่วงตึ๊ด อ.ภูเพียง จ.น่าน
โทร. ๐๕๔-๖๐๑๐๘๑, ๐๘๑-๔๗๒๓๘๐๖

ร้านอาหาร ค้วฮอม
๒๗๙ หมู่ ๔ ต.ม่วงตึ๊ด อ.ภูเพียง จ.น่าน
โทร. ๐๕๔-๗๗๑๓๔๗, ๐๘๔-๖๑๓๘๔๖๗
ค้วฮอม

ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี
และสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
ตำบลฝายแก้ว

วัดท่าล้อ

วัดท่าล้อ สันนิษฐานว่าสร้างเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. ๑๘๙๐ ได้รับประราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๘ มีโบราณสถานที่สำคัญหลายอย่าง เช่น วิหารวัดท่าล้อ พระธาตุวัดท่าล้อ รอยพระบาทบัวขาว มีงานประเพณีสมัสการพระธาตุ วัดท่าล้อ ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๗ (เดือนเมษายน) เป็นประจำทุกปี

วัดท่าล้อ ตำบลฝายแก้ว มีพระธาตุท่าล้อเป็นโบราณสถานที่สำคัญองค์หนึ่ง เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนในตำบลฝายแก้วและตำบลใกล้เคียง เนื่องจากมีความเชื่อว่าเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธานของพระพุทธเจ้า ซึ่งปีพุทธศักราช ๒๓๘๑ สมัยของพระเจ้ามหาวงศ์ผู้ครองนครน่านได้เล็งเห็นความสำคัญทางพระพุทธศาสนาและจัดให้มีการบูรณะซ่อมแซมพระธาตุท่าล้อเป็นลำดับที่ ๕ และต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๓๘๙ ตรงกับจุลศักราชที่ ๑๒๐๘ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๐ ได้กระทำการพุทธาภิเษกเฉลิมฉลองทำบุญมหาปอยหลวงในสมัยของพระเจ้าผู้ครองนครน่านสมัยนั้น

วัดบุปผาราม

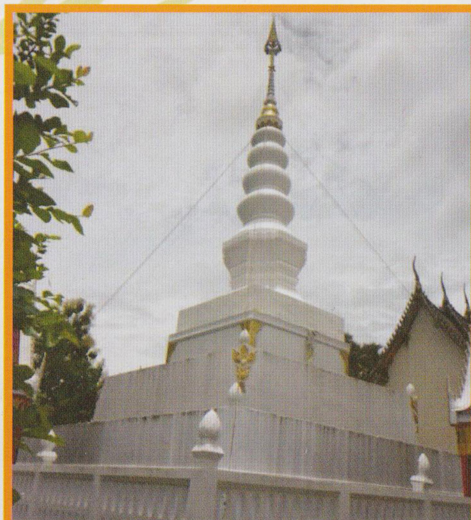
วัดบุปผารามเดิมเป็นวัดเก่าแก่อยู่ก่อนแล้ว มีนามว่า วัดแสนตาห้อย เมื่อสมัยก่อนได้สร้างวัดแสนตาห้อยอยู่ใกล้กับตลิ่งริมฝั่งแม่น้ำน่าน ต่อมาได้ถูกน้ำกัดเซาะ ตลิ่งพังเสียหายไปเกือบหมดสิ้น เจ้าอาวาสพร้อมด้วยคณะศรัทธาบ้านแสนตาห้อยในสมัยนั้นได้พร้อมใจกันย้ายวัดแสนตาห้อยมาสร้างที่ใหม่ ซึ่งเป็นที่ตั้งในปัจจุบันนี้ และได้เปลี่ยนชื่อวัดแสนตาห้อย เป็นชื่อวัดบุปผาราม พร้อมกับเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็น บ้านบุปผารามด้วย โดยได้อัญเชิญพระพุทธรูป พระประธานชื่อ พระเจ้าทองทิพย์น้อย ปางมารวิชัย ศิลปะสมัยสุโขทัยช่างหลวง ขนาดหน้าตัก กว้าง ๒๙ นิ้ว โดยมีตำนานเขียนไว้ว่า เมื่อพระเจ้าติโลกราช แห่งนครเชียงใหม่ ยกทัพมาตีหัวเมืองชั้นนอกได้สำเร็จ และทรงมีพระราชศรัทธา โปรดให้ระดมรับบริจาคทองสัมฤทธิ์ทั่วบ้านทั่วเมือง และทรงได้โปรดให้หล่อพระพุทธรูปเนื้อทองสัมฤทธิ์ใหญ่ที่สุดขึ้นประดิษฐานไว้ ณ วัดสวนตาล ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน ซึ่งก็คือ พระพุทธรูปทองทิพย์ องค์ปัจจุบัน ในการหล่อพระพุทธรูปในครั้งนั้น ปรากฏว่าทองสัมฤทธิ์ที่ใช้ในการหล่อพระพุทธรูปทองทิพย์องค์ใหญ่เหลืออยู่ จึงได้ทรงโปรดให้หล่อพระพุทธรูปทองทิพย์องค์เล็กขึ้นอีก ๑ องค์ ทรงได้ถวายนามว่า พระเจ้าทองทิพย์น้อย และได้นำมาถวายให้กับวัดแสนตาห้อย

พระเจ้าทองทิพย์

พระเจ้าทองทิพย์น้อยได้ประดิษฐานอยู่ในอุโบสถหลังใหม่ของวัดบุปผาราม มีอายุประมาณ ๖๐๐ กว่าปี ในเทศกาลวันสงกรานต์ วันที่ ๑๗ เมษายน คณะศรัทธาบ้าน บุปผาราม จะทำพิธีสรงน้ำพระเจ้าทองทิพย์น้อยทุกปี เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวให้มีความสุขความเจริญ

พระธาตุแสนตาห้อย

ตามหลักฐานไม่ปรากฏว่าสร้างใน ปี พ.ศ.ใด ใครเป็นผู้สร้าง แต่สันนิษฐานว่าสร้างมาเมื่อประมาณ ๕๐๐ กว่าปี หลังจากสร้างวัดแสนตาห้อยเรียบร้อยแล้ว ปัจจุบันได้บูรณะซ่อมแซมเรียบร้อยแล้ว

วัดแสงดาว

วัดแสงดาว สร้างขึ้นโดยครูบาอินต๊ะ ซึ่งเป็นครูบามหาป่าได้ทำการธุดงค์จากต่างแดนและได้ทำการสร้างวัด โดยตั้งชื่อว่า **"วัดร้องหาด"** และจำวัดอยู่ที่พรรษาที่วัดจนมรณภาพเมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๐ ชาวบ้านโดยรอบจึงได้ทำการประดิษฐานรูปปั้นเหมือนครูบาอินต๊ะ เพื่อบูชาสักการะ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้าน ต่อมาจึงได้เปลี่ยนชื่อวัดมาเป็น **"วัดแสงดาว"** จวบจนถึงปัจจุบัน

งานประเพณี ๕ เป็งวัดแสงดาว จัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน ๕ เหนือ เป็นประจำทุกปี โดยจะมีการสรงน้ำรูปปั้นครูบาอินต๊ะ บั้งไฟเนียง และแห่ครัวทาน

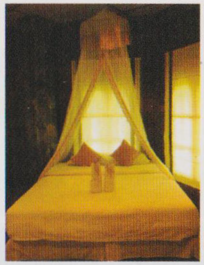
จักสานปัวชัย

การจักสานของชาวบ้านปัวชัย เป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจาก ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งเป็นคนในครอบครัวที่มักทำการจักสานอยู่เป็นประจำ ทำให้ลูกหลานได้เรียนรู้มาโดยตลอด เกิดการซึมซับ โดยไม่ต้องทำการสอนอย่างเป็นทางการ ซึ่งส่วนใหญ่จะทำการจักสานสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น กระติ๊บใส่ข้าวเหนียว ตะกร้าใส่ของ ไซดักปลา เป็นต้น นอกจากจะทำไว้ใช้เองแล้วยังนำไปแลกข้าวเปลือก ข้าวสาร อาหารแห้ง ผัก ปลา ซึ่งในสมัยก่อนจะนิยมนำของไปแลกของ แทนการซึ่งขายด้วยเงิน เป็นวิถีชาวบ้านที่อยู่ร่วมกันในสังคมแบบแบ่งปันเอื้ออาทร การจักสานในอดีตจะเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก รูปทรงและลวดลายจะเป็นแบบเดิมๆ ตามความเคยชินและประสบการณ์ที่เคยทำมา ต่อมายุคสมัยเริ่มเปลี่ยนไป เริ่มมีการซื้อขายเครื่องจักสานขึ้น จากที่เคยรู้จักกันในวงแคบก็เริ่มขยายออกสู่นอกหมู่บ้าน

สถานที่จำหน่าย กลุ่มจักสานบ้านปัวชัย
ศูนย์ฝึกอาชีพบ้านปัวชัย หมู่ ๗ ต.ฝายแก้ว อ.ภูเพียง จ.น่าน
ติดต่อ : นางชุติมา สุกุนา โทร : ๐๘๖-๑๑๘๖๖๒๕

ที่พัก
น่านฟ้าใสรีสอร์ท

ห้องพักตกแต่งหลากหลาย
สไตล์ ให้คุณเลือกตามรสนิยม

สถานที่ : ๒๑๗ ม.๘ ต.ฝายแก้ว อ.ภูเพียง จ.น่าน ๕๕๐๐๐
โทร. ๐๘๙-๔๘๒-๙๘๗๕, ๐๘๑-๘๐๑๑๙๙๕,
๐๕๔-๐๕๙-๖๑๙
FACEBOOK : น่านฟ้าใสรีสอร์ท จังหวัดน่าน

ที่พัก
โรงแรมมีโชค

บริหารห้องพักรายงัน บรรยากาศสงบ สะอาด
ปลอดภัย พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน
ช่วงเช้ามีบริการกาแฟ โอวัลติล ชา ขนม ฟรี

สถานที่ : ข้ามสะพานพัฒนาภาคเหนือฝั่งพระธาตุแช่แห้ง เลี้ยวซ้ายแรก
ตรงเข้ามา ๑.๕ กม. โรงแรมมีโชคอยู่ด้านขวามือ
โทร. ๐๕๔-๗๓๘-๙๘๔, ๐๘๑-๗๕๔-๒๑๒๓

ร้านอาหาร ฮั้วเลิศรส

สถานที่ : ๑๒๓ หมู่ ๒ ต.ฝายแก้ว อ.ภูเพียง จ.น่าน
โทร. ๐๘๙-๙๙๙๙๑๒๔, ๐๘๙-๙๙๙๙๑๔๑

ร้านอาหาร เฮือนเจ้านาง

โทร. ๐๘๙-๐๗๓๔๖๘๘, ๐๘๑-๘๐๘๕๕๘๘

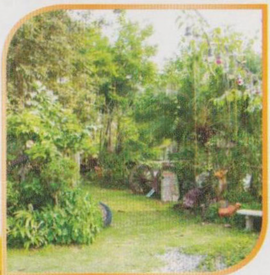

เฮือนเจ้านางอยู่ริมแม่น้ำน่าน คุณพร้อมพร เจ้าของร้านมีฝีมือการทำอาหารจากบรรพบุรุษที่สืบเชื้อสายเจ้าเมืองน่าน จุดเด่นของร้านเป็นอาหารพื้นเมือง ที่เป็นสูตรเฉพาะที่บรรพบุรุษสืบต่อกันมา ซึ่งจะไม่เหมือนกับที่อื่นๆ

ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี
และสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
ตำบลท่าน้าว

วัดแช่พลาง

วัดแช่พลาง ตั้งอยู่เลขที่ ๔๒ บ้านแช่พลาง หมู่ที่ ๗ ตำบลท่าน้าว อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๕ ไร่ ๑ งาน ๙๔ ตารางวา อาณาเขต ทิศเหนือจดที่เอกชน ทิศใต้จดที่เอกชน ทิศตะวันออกจดที่เอกชน ทิศตะวันตก จดที่เอกชน อาคารเสนาสนะประกอบด้วย อุโบสถ วิหาร และกุฏิสงฆ์ ปูชนียวัตถุ มี พระพุทธรูป เจดีย์

วัดสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๐๐๐ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๒๕ สิหาคม พ.ศ. ๒๔๖๒

พระธาตุเชียงโคม

พระธาตุเชียงโคม บ้านแช่พลาง หมู่ ๗ เป็นพระธาตุที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ หัวใจธาตุ ต้นโพธิ์เงิน โพธิ์ทอง และพระพุทธรูป อีกจำนวน ๔ องค์ มีประวัติเล่าขานต่อกันมาว่า ปี ๒๐๑๙ ท้าวขาก่าน เจ้าผู้ครองนครน่าน ได้ชวนผู้คนช่วยกันถากถางและขุดจอมปลวก ที่ดอยภูเพียงแช่แห้ง พบผอบธาตุลูกหนึ่ง แต่ไม่มีใครเปิดได้ จึงได้รับส่งให้ท่านชีปขาว เชียงโคม วัดแช่พลาง นำขึ้นมาให้คณะศรัทธา วัดแช่พลาง ได้นมัสการในวัน ๕ เป็ง (วัดขึ้น ๑๕ ค่ำ วันมาฆบูชา) จึงได้เกิดประเพณีนมัสการ บูชาพระธาตุเชียงโคมทุกวัน ๕ เป็งของทุกปี

วัดหัวนา

วัดหัวนา ตำบลท่าน้าว เป็นวัดที่มีศิลปะกรรมงดงาม คือวิหารปูนปั้นทั้งหลัง ทั้งช่อฟ้า ใบระกา หน้าบันทั้งสองด้าน ซุ้มประตู ซุ้มหน้าต่าง ส่วนใหญ่จะเป็นรูปพุทธประวัติ มหาเวสสันดรชาดก มีในเรื่องทศชาติด้วย เชิงบันไดด้านตะวันออกเป็นรูปนาคขนาดใหญ่สองตัว ทิศตะวันตกเป็นรูปสิงห์ ประตูหน้าต่างไม้แกะสักลวดลายอย่างสวยงาม ฝาผนังด้านในเป็นภาพปั้นนูนต่ำเรื่องมหาเวสสันดรชาดก

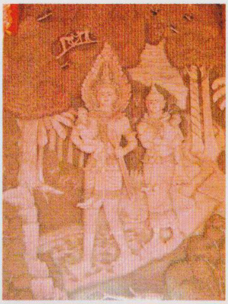
ประเพณีที่สำคัญของวัดคือ ประเพณีแปดเป็ง ปิดทองพระเจ้าทันใจ (วันเพ็ญเดือนหก)

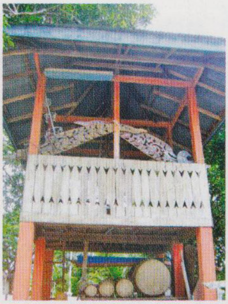

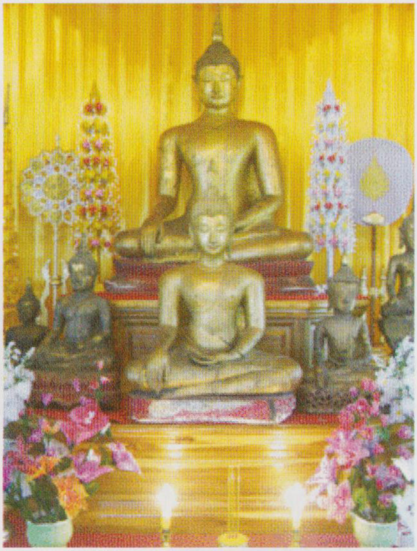

พระพุทธ ณ นารายณ์

เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย สมัยสุโขทัยตอนต้น ขุดพบในพุทธศตวรรษที่ ๑๙, ๒๐ และ ๒๑ มีอายุราว ๗๐๐-๘๐๐ ปี ปัจจุบันประดิษฐาน ณ วัดกอก หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าน้าว สันนิฐานว่าได้มาพร้อมกับการก่อตั้งวัดกอก ราว พ.ศ. ๒๐๑๔ ปัจจุบันกรมศิลปากรได้บรรจุพระพุทธ ณ นารายณ์ ไว้เป็นโบราณวัตถุของกรมศิลปากรเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

พ่อคำผาย นุปิง

พ่อครูคำผาย นุปิง ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (การแสดงพื้นบ้านขับซอ) ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ เกิดเมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๔๙๗ ที่บ้านหัวนา ตำบลท่าน้าว อำเภอเมืองน่าน (ปัจจุบัน คือ อ.ภูเพียง) จังหวัดน่าน ในปี พ.ศ.๒๔๘๐ เริ่มศึกษาดนตรีพื้นบ้านจากพ่อครูไชยลังกา เครือเสน (ศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. ๒๕๓๐) ใช้เวลา ๗ ปี สามารถขับซอได้เอง ขณะนั้นอายุได้เพียง ๑๓ ปี จึงได้ติดตาม พ่อครูไชยลังกา ไปขับซอในงานมงคลต่างๆ สามารถแต่งเนื้อร้องเพลงซอได้เอง ทั้งยังสามารถบรรเลงดนตรี สะล้อ ปิน ได้เป็นอย่างดีด้วย พออายุได้ ๒๐ ปี พ่อครูคำผายจึงขอลาพ่อครูไชยลังกา ออกมาตั้งคณะวงซอเป็นของตนเอง พร้อมทั้งได้ถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์ที่มีความสนใจในด้านการขับซออีกเป็นจำนวนมาก จึงสามารถอนุรักษ์ สืบทอด ดนตรีพื้นบ้าน สะล้อ ซอ ปิน อยู่คู่เมืองน่านมาจนถึงปัจจุบันนี้

มะไฟจีน

เมื่อพูดขึ้นของฝาก จ.น่าน แล้ว มะไฟจีนเชื่อมแห้ง ถือว่าเป็นของฝากขึ้นชื่อของ จ.น่าน ร้อยละ ๙๐ ของผลผลิตมะไฟจีนเชื่อมแห้งทั้งจังหวัด ได้จาก ต.ท่าน้าว มะไฟจีน เป็นพืชสมุนไพรชนิดหนึ่ง มีถิ่นกำเนิดในประเทศจีน มีสรรพคุณทำให้ชุ่มคอ แก้กระหาย แก้ร้อนในและยังเป็นยารักษาโรคกระเพราะ ช่วยให้ระบาย ขับลมและเจริญอาหาร มะไฟจีนเชื่อมแห้งเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ของกลุ่มแปรรูปผลไม้บ้านกอก

นายไข่ โฮมสเตย์

นายไข่โฮมสเตย์ บ้านพักท่ามกลางสวนผสม บรรยากาศเงียบสงบ พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน

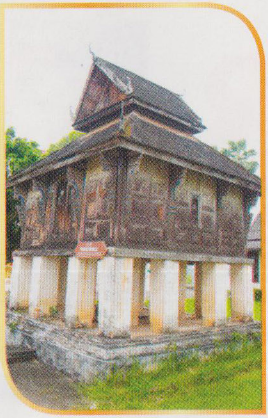
ที่อยู่ : บ้านแช่พลาง ตำบลท่าน้าว
อำเภอภูเพียง น่าน ๕๕๐๐๐

เบอร์โทรศัพท์ : ๐๘-๖๙๑๗-๖๕๖๐
๐-๕๔๗๑-๑๒๒๗

ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี
และสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
ตำบลนาปัง

วัดนาปัง

วัดนาปัง ตั้งอยู่กลางหมู่บ้านนาปัง หมู่ ๒ ตำบลนาปัง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ในอดีตเป็นวัดของคณะศรัทธาบ้านนาปัง เมื่อบ้านนาปังได้แบ่งแยกเป็น ๒ หมู่บ้าน คือ บ้านนาปังและบ้านสบแก่น วัดนาปังเป็นวัด ๒ คณะศรัทธาบ้านนาปังและบ้านสบแก่น ซึ่งในครั้งยังไม่แบ่งเป็น ๒ หมู่บ้าน บ้านนาปังจึงถือว่าเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ติดกับแม่น้ำน่าน

ในสมัยสุโขทัยมีครั้นเวลาหนึ่งที่น่านถูกข้าศึกโจมตี เจ้าผู้ครองนครน่านจึงได้มาลี้ภัยและก่อตั้งหมู่บ้านนาปังขึ้น จากนั้นก็ได้สร้างวัดนาปังขึ้นมา เมื่อศึกสงบแล้ว เจ้าผู้ครองนครน่านก็ได้กลับไปยังเมืองน่านดังเดิม หลังจากนั้นก็มีการบูรณปฏิสังขรณ์วิหารวัดนาปังครั้งใหญ่อยู่ ๒ ครั้ง คือครั้งที่ ๑ เจ้าอนันตวรฤทธิ์เดชผู้ครองนครน่าน ได้ทรงนำช่อฟ้าวิหารเก่ามาเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์วัดนาปัง และการปฏิสังขรณ์ใหญ่ครั้งที่ ๒ เป็นการลื้อเอาวิหารเก่าออกแล้วสร้างใหม่ เนื่องด้วยวิหารเก่าชำรุดมากแล้ว ภายในวิหารประดิษฐานพระประธานเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะแบบสุโขทัย ประมาณอายุได้มากกว่า ๔๐๐ ปี เป็นพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ และมีพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ปางลีลาอีก ๒ องค์อยู่ด้วยด้านซ้าย ๑ องค์ และด้านขวา ๑ องค์ ลักษณะของพระพุทธรูปปางลีลานี้คล้ายกับพระพุทธรูปคู่ปางลีลาค่าควรเมืองที่วัดพญาภูอำเภอเมืองจังหวัดน่าน ซึ่งจะพบพระพุทธรูปนี้เพียง ๒ วัดนี้เท่านั้น ในจังหวัดน่าน จากการสันนิษฐานพบว่า พระพุทธรูปคู่ปางลีลา ค่าควรเมือง ที่วัดพญาภูมีอายุมากกว่า ๔๐๐ ปี จึงทำให้ทราบว่า พระพุทธรูปปางลีลาที่วัดนาปังมีอายุประมาณ ๔๐๐ ปี

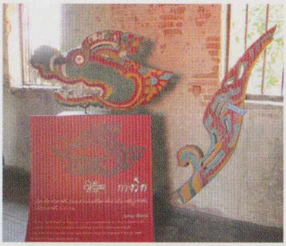
หอธรรม

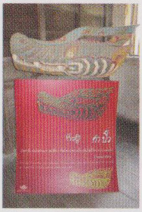
สร้างขึ้นในปีพุทธศักราช ๒,๔๐๐ หอธรรม เป็นอาคารสี่เหลี่ยมทรงสูง ใต้ถุนโปร่ง มีเสาขนาดใหญ่บนฐานสี่เหลี่ยม ก่ออิฐถือปูน จำนวน ๑๖ ต้น ตั้งอยู่บนฐานปัทม์ ฝาทำด้วยไม้ มีคันทวยไม้แกะสลักรองรับชายคา ด้านละ ๔ อัน หลังคาจั่วลดชั้นแบบปั้นหยา มีช่อฟ้าใบระกา เป็นที่เก็บคัมภีร์ใบลาน โดยภายในมีหีบธรรม ๑๓ หีบ มีคัมภีร์ใบลานทั้งหมด ๓,๐๐๐ ผูก อักษรล้านนาและตั๋วเมืองในคัมภีร์ใบลานของวัดนาปังมีความสวยงามมากที่สุดของภาคเหนือ จึงได้ยึดถือเป็นแบบอย่าง ปัจจุบันคัมภีร์ใบลานบางส่วนถูกนำไปเก็บไว้ในที่ที่ปลอดภัย และได้ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมศิลปากรแล้ว

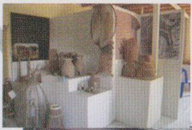

พิพิธภัณฑ์บ้านนาปัง

โฮงครูบาบุญศรีสร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๘๙ ในสมัย ครูบาบุญศรี อินทสาโร (พระครูอินทสารปยุต) เป็นเจ้าอาวาส แล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๓๙๐ เดือน ๘ น่าน แรม ๓ ค่ำ คืนวันจันทร์ ตามลายมือของท่านที่จารึกไว้บนผนังตึกชั้นบน โดยในการสร้างในสมัยนั้นใช้งบประมาณสร้างเพียง ๖,๐๐๐ บาท ใช้วัสดุก่อสร้างเป็นปูนขาว ๑๓ ล้าน ซึ่งเปรียบเทียบอัตราส่วนแล้วจะได้ปูนขาวทั้งหมด ๒๖๐ กระสอบ ประมาณกระสอบละ ๕๐ กก. ในปัจจุบันใช้ก้อนอิฐที่ทำมาจากดิน ๘๐,๐๐๐ ก้อน โดยรับบริจาคจากชาวบ้านหลังคาละ ๒,๐๐๐ ก้อน สร้างเพื่อเป็นที่พำนักของพระสงฆ์แต่ในปัจจุบันอาคารมีความเก่าแก่แล้วจึงไม่ใช้เป็นที่พำนักของพระสงฆ์ แต่คณะศรัทธาชาวบ้านนาปังได้อนุรักษ์และปรับปรุงเป็น พิพิธภัณฑ์บ้านนาปัง โดยตัวอาคารของพิพิธภัณฑ์ได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากร

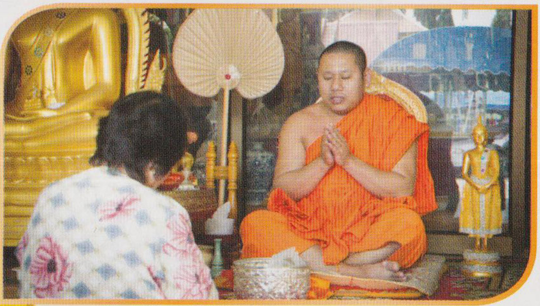
พระพุทธรูปทันใจ

พระพุทธรูปทันใจ หรืออีกชื่อหนึ่งที่ชาวบ้านเรียกกันคือ พระเจ้าทันใจ เป็นพระพุทธรูปที่มีวิธีสร้างแบบพิเศษกว่าพระพุทธรูปแบบอื่นๆคือ เป็นพระพุทธรูปที่ต้องสร้างเสร็จในวันเดียว โดยเริ่มนับเวลา ๐ นาฬิกาของวันพุธ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ น่าน พ.ศ. ๒๔๘๙ จะมีการตีระฆังบอกเวลาเริ่ม จากนั้นก็เริ่มสร้างพระพุทธรูปกันเลย โดยมีการปั่นด้ายสายสิญจน์ สร้างองค์พระ ทำข้าวมธุปายาส และพิธีกรรมอื่นๆ อีกมากมาย พอเวลา ๒๔ นาฬิกา วันพุธ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ น่าน พ.ศ. ๒๔๘๙ ก็จะมีเสียงระฆังอีกครั้งบอกว่าพระพุทธรูปทันใจสร้างเสร็จแล้ว ดังนั้นในวัดนาปังจึงมีงาน ๕ เป็งปิดทองพระเจ้าทันใจวัดนาปังตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ ตามความเชื่อที่ถือกันมา พระพุทธรูปทันใจนี้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเคารพนับถือมาก เพราะชาวบ้านเชื่อว่าถ้าขอพรแล้วพรจะสำเร็จผลได้รวดเร็วทันใจ เช่นเดียวกันกับชื่อพระพุทธรูปที่ว่า **"ทันใจ"**

ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี
และสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
ตำบลน้ำเกี๋ยน

วัดโป่งคำ

วัดโป่งคำ ตั้งอยู่เลขที่ ๙ บ้านน้ำเกี๋ยน หมู่ที่ ๑๐ ตำบลน้ำแก่น อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย วัดโป่งคำ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๐ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ. ๒๔๓๕ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๔๒ เมตร มีเสนาสนะ คือ อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ หอกลอง สถูป กุฏิ วิหารพระเจ้าทันใจ ซุ้มประตู เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันคือ พระอธิการสาธิต อินฺทปญฺโญ

แห่กัณฑ์อายุ

การแห่กัณฑ์อายุเป็นความเชื่อเรื่องการต่ออายุของตนเองให้ยืนยาว โดยชาวบ้านแต่ละคนจะเตรียมข้าวปลาอาหารและปัจจัยถวายของตนเอง ซึ่งกำหนดมูลค่าปัจจัยที่จะถวายไว้เป็นอายุ เช่นอายุ ๑ ขวบ เท่ากับ ๑ บาทจะมากน้อยก็ตามอายุของผู้ถวาย เมื่อถึงวันกำหนดแห่ทุกคนในหมู่บ้านจะมารวมกันแห่ถวายแก่วัดและวัดก็จะนำปัจจัยที่ได้ไปพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่นั้นมาการแห่กัณฑ์อายุจึงเป็นประเพณีของบ้านน้ำเกี๋ยนสืบมา จะจัดขึ้น ในวันที่ ๑๖ หรือ ๑๗ เมษายน ของทุกปี

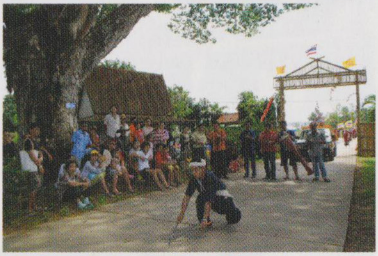

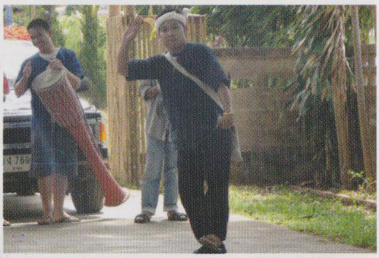

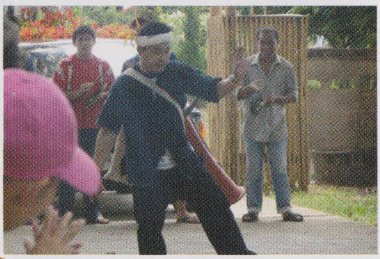

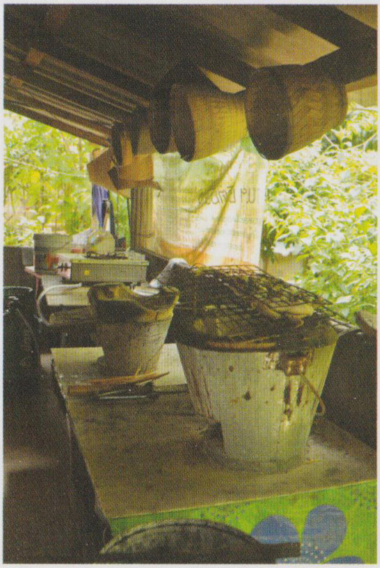
ฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง

ศิลปการแสดง ฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง เป็นศิลปะการป้องกันตัว และการแสดงชั้นเชิงลีลาการต่อสู้ของลูกผู้ชาย ในท้องถิ่น ที่งดงามยิ่งนัก การฝึกฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง ในอดีตนั้น ผู้ที่ประสงค์จะเรียน หรือฝึกซ้อม จะต้องไปสมัครเป็นลูกศิษย์ครูดาบ ครูเจิงกระบวนการฝึกฟ้อนเจิงจะเริ่มจากการหัดย่างสามขุมก่อนโดยใช้ไม้ปักไว้เป็นจุดตำแหน่งที่ไม้ปักไว้นี้คือส่วนที่เท้าจะต้องเหยียบลงอย่างไม่พลาด เป็นการฝึกประสาทสัมผัส การทรงตัว และความคล่องแคล่ว หลังจากการฝึกหัดย่างสามขุมแล้ว ก็จะต่อด้วยท่วงท่าต่างๆ ซึ่งมีทั้งการใช้มือเปล่า และฝึกการใช้อาวุธ เช่น ดาบ ไม้ค้อน กระบอง หอก ง้าว เมื่อฝึกจนครบกระบวนท่าอย่างชำนาญแล้ว

ฟ้อนเจิง ตบมะผาบ เป็นการฟ้อนด้วยท่ามือเปล่า ส่วนฟ้อนดาบมีอาวุธคือดาบที่ใช้ประกอบการฟ้อนด้วย ฟ้อนเจิงเป็นฟ้อนที่ต้องแสดงลวดลายความงามในการฟ้อน ส่วนตบมะผาบ และฟ้อนดาบนั้นต้องการให้ เห็นถึงความเข็มแข็งและเด็ดเดี่ยวในการต่อสู้

น้ำเกี๋ยนโฮมสเตย์

น้ำเกี๋ยนโฮมสเตย์ ก่อตั้งขึ้นจากชาวบ้านตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอเวียงภูเพียง จังหวัดน่าน มีห้องพักสำหรับนักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเดี่ยวหรือเป็นกลุ่ม มาร่วมพักรับประทานอาหาร และกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านโดยสะท้อนความเป็นอยู่ตามแนวพระราชดำริพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โดยแต่ละบ้านสามารถจุผู้ใช้บริการได้ประมาณ ๕-๒๐ คนต่อหลัง

กลุ่มชีววิถี ตำบลน้ำเกี๋ยน

กลุ่มชีววิถี ตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน เป็นกลุ่มของชาวบ้านที่มีเจตนารมณ์ในการลดรายจ่าย ลดการใช้สารเคมีต่างๆ ในครัวเรือน และในชีวิตประจำวันจึงได้เริ่มต้นรวมกลุ่มกันขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ทำผลิตภัณฑ์ใช้เองในครัวเรือนก่อน จากนั้นได้ระดมทุนจากสมาชิกซึ่งมีจำนวน ๘๙ คน ขยายการดำเนินงานมาสู่การผลิต แชมพู สบู่ ครีมทาผิวโดยเน้นการนำพืชสมุนไพรที่มีในท้องถิ่น เช่น ใบหมี่ ดอกอัญชัน มะเฟือง มะกรูด มะขาม ขมิ้นชันมาเป็นวัตถุดิบ ผสมผสานกับองค์ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการ และควบคุมคุณภาพการผลิต จากสถานีอนามัยตำบลน้ำเกี๋ยน ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมการปลูกและพัฒนาพันธุ์สมุนไพร จากศูนย์บริการและการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตำบลน้ำเกี๋ยน พัฒนาผลิตภัณฑ์จนมีคุณภาพ ผู้ที่ใช้แล้วเกิดการบอกต่อปากต่อปาก ทำให้กลายเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายนำรายได้มาสู่ชุมชน เพิ่มโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีงานทำ และยังเสริมสร้างให้เกษตรกรปลูกพืชสมุนไพรแบบธรรมชาติอีกด้วย ปัจจุบันกลุ่มชีววิถีได้ดำเนินงานมาเป็นปีที่ ๖ มีสมาชิก ๓๑๗ คนจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนแล้วและ

ผ่านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช) สามารถทำรายได้สู่ชุมชน โดยมียอดจำหน่ายในระยะเวลาห้าปีที่ผ่านมากกว่า ๕ ล้านบาท ผู้บริโภคมีความพึงพอใจเพราะสินค้าทุกประเภทเน้นการใช้สมุนไพรในปริมาณมาก ใช้สารเคมีให้น้อยที่สุดและจำหน่ายในราคาไม่แพง จึงมียอดการสั่งซื้อเข้ามาอย่างสม่ำเสมอ ทำให้กลุ่มมีตลาดอย่างแน่นอนและก่อเกิดรายได้ที่ยั่งยืน และเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๒ กลุ่มชีววิถีได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรกิจการของกลุ่มชีววิถี ยังคงความปลาบปลื้มและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณแก่พสกนิกรชาวน้ำเกี่ยวถ้วนหน้า

ผ้าทอลายโบราณบ้านน้ำเกี๋ยน

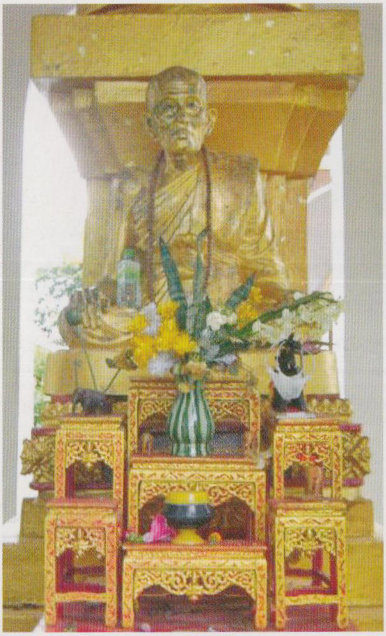
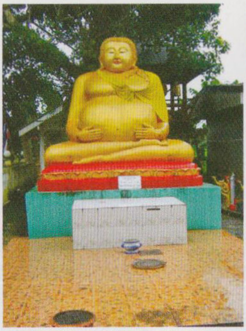
กลุ่มผ้าทอลายโบราณบ้านน้ำเกี๋ยน เป็นกลุ่มทอผ้าที่มีการรวมตัวของบุคคลที่มีฝีมือทอผ้า ครั้งแรกมีจำนวน ๕-๖ คน ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ มีการดำเนินการพัฒนาการบริหารกลุ่มและพัฒนาการผลิตผ้าทอมือมาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๕ มีการรับสมาชิกเพิ่มเติมก็มีจำนวนมากขึ้น เป็น ๒๕ คน จึงมีการลงหุ้นเพื่อระดมทุน ในการดำเนินงานในลักษณะกลุ่มทอผ้าลายโบราณบ้านน้ำเกี๋ยน ในปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ ๔๐ คน มีกลุ่มกิจกรรมอยู่ที่บ้านเลขที่ ๓๓ หมู่ ๕ ตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน หลักคิดและการพัฒนาการพัฒนาผ้าทอลายโบราณ นำเอาลวดลายขิดผ้าสไบผสมผสานกับการก่านผ้า ทำให้เกิดลวดลายประยุกต์ที่เรียกว่า ผ้าลาย ๓ ลูก และการนำลวดลายน้ำไหลผสมผสานกับขิด เรียกว่า **ลายน้ำไหล**

ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี
และสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
ตำบลน้ำแก่น

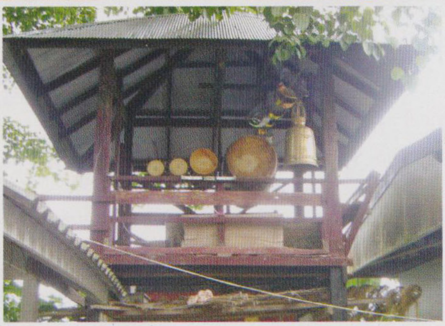

วัดสว่างอรุณ

ตั้งอยู่บ้านน้ำแก่นกลาง ตำบลน้ำแก่น สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ มีอุโบสถเก่าแก่สวยงาม พระครูสุเทพธรรมลิขิต อีตเจ้าอาวาสเป็นเกจิอาจารย์ชื่อดัง เป็นที่เคารพบูชาของชาวน้ำแก่นและตำบลใกล้เคียง มีรูปเหมือนของท่านประดิษฐานภายในเจดีย์ชื่อ **"พระธาตุลิขิตบัวหงส์"** มีงานประเพณีนมัสการพระธาตุฯ เป็นประจำทุกปี ในเดือนห้าเป็ง (ตรงกับวันเพ็ญเดือนสาม)

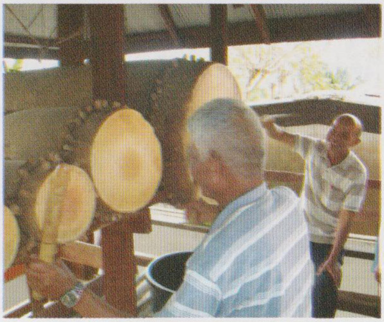

งานประเพณี ๕ เป็ง วัดสว่างอรุณ

งานประเพณีห้าเป็ง (เหนือ) โดยเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี ๒๕๒๓ งานประเพณีห้าเป็งดังกล่าวรับการสืบทอดอนุรักษ์ไว้โดยชาวตำบลน้ำแก่นทั้ง ๑๐ หมู่บ้านในตำบลและให้ความสำคัญเป็นอย่างมากและในงานดังกล่าวได้จัดให้มีกิจกรรมต่างๆ มากมาย เช่น การปิดทองรูปเหมือนของท่านพระครูสุเทพ ธรรมลิขิต การประกวดค่าวจ้อย และการแสดงของกลุ่มองค์กรต่างๆ การประกวดร้องเพลง และการนำเอาประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนให้เป็นชุมชนน่าอยู่ เชิดชูคุณธรรมตามนโยบายของรัฐบาล

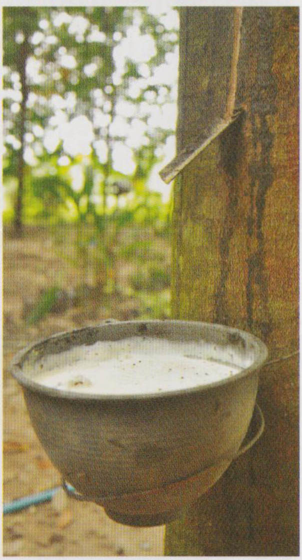

ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ไร่กำนันควง จันต๊ะขันธ์

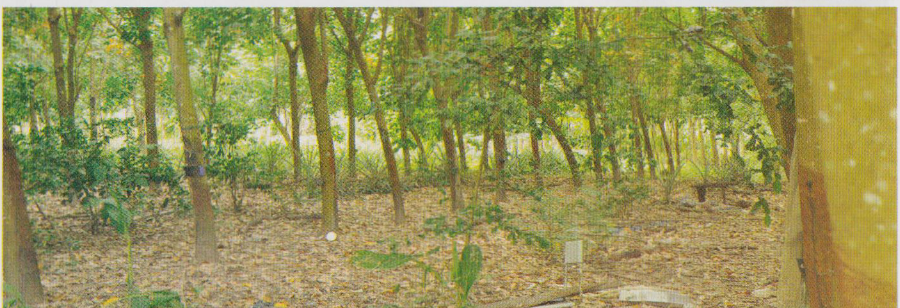

ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ไร่กำนันควง จันต๊ะขันธ์ ตั้งอยู่ เลขที่ ๖๓ หมู่ ๒ ต.น้ำแก่น อ.ภูเพียง จ.น่าน โทร. ๐๘๙-๙๕๑๙๐๗๗

นายควง จันต๊ะขันธ์ มีความมุ่งมั่น และไม่ได้มุ่งหวังต่อค่าตอบแทนที่เป็นเป็น แต่มุ่งทำงานเพื่อให้ชุมชนมีความสุขสงบสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ จะเห็นได้ว่าเป็นผู้กล้าทดลงในการนำยางพารามาปลูก โดยไม่เคยมีมาก่อนในพื้นที่ และชวนให้บุคคลใกล้ชิดปลูกร่วมกันจำนวนกว่า ๒๐ ราย เมื่อได้ผลผลิตจึงทำการเผยแพร่แก่เกษตรกรในพื้นที่ จนได้รับการคัดเลือกให้เป็นประธานกลุ่มเกษตรชาวไร่ของตำบลน้ำแก่นมาจนถึงปัจจุบัน

การดำเนินชีวิตประจำวันเป็นไปอย่างเรียบง่าย ไม่เป็นไปตามกระแสของทุนนิยมและการแข่งขันในสังคม ใช้จ่ายเงินตามที่มีอยู่ เมื่อมีรายได้แบ่งออกเป็นสัดส่วน มีการออมเงินเพื่ออนาคตของสมาชิกกองทุนในหมู่บ้าน ใช้ความรอบครอบและให้เกิดประโยชน์สูงสุด กินอาหารพื้นบ้านที่ปลูกไว้เอง **"ทำให้พอกิน กินเพื่ออยู่ ไม่ใช่อยู่เพื่อกิน"**

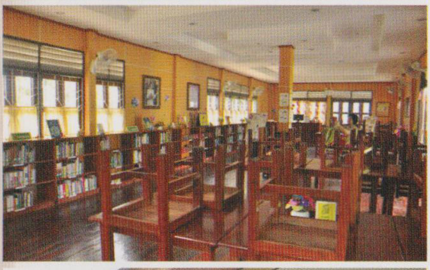

ศูนย์ครูและศิษย์เก่า มศว. น่าน
โรงเรียนบ้านไร่สามัคคี
ตำบลน้ำแก่น อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

ประวัติความเป็นมา

ห้องสมุดประชาชน จังหวัดน่าน จัดสร้างโดยคณะศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ น่าน ตั้งอยู่ที่ โรงเรียนบ้านไร่สามัคคี ตำบลน้ำแก่น อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชนในพื้นที่ ตำบลน้ำแก่น-ตำบลน้ำเกี๋ยน และผู้ที่สนใจรักในการอ่าน

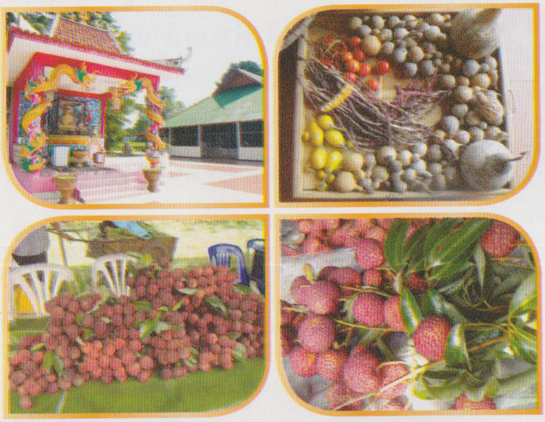

ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี

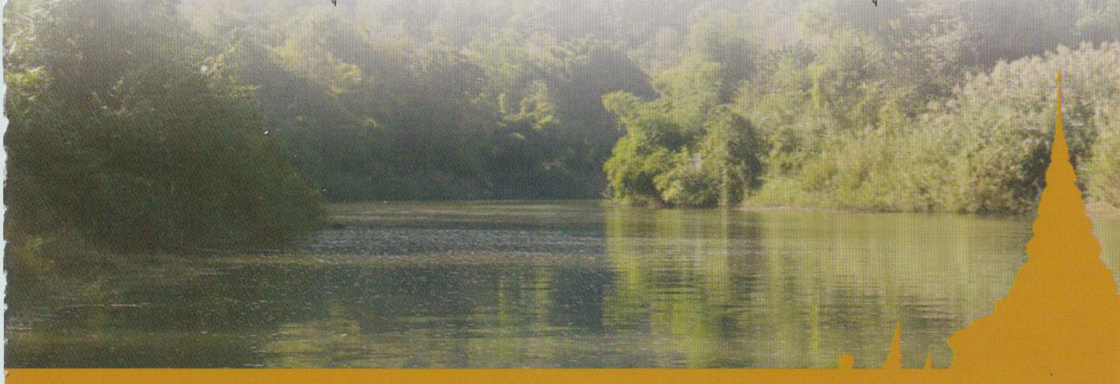
และสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ตำบลเมืองจัง

ย้อนรอยอดีต

คำว่า เมืองจั๋ง เมืองจัง ตำบลเมืองจัง ซึ่งเมื่อครั้งในอดีตของคนเมืองน่านนั้น การคมนาคมทางบก (ถนน) ไม่สะดวก ถนนก็มีไม่กี่สาย ดังนั้นคนเมืองน่าน สมัยนั้น ใช้เรือหางยาวมุง(ตองตึง) เป็นหลัก,(เอกลักษณ์เรือเมืองน่าน) พาหนะสมัยนั้น คือ เรือ เพื่อการเดินทางค้าขาย นั่งเรือจากทางเหนือของสายน้ำน่านลงมา อาทิ จากอำเภอปัว-ท่าวังผา เข้ามาในตัวเมืองน่านในปัจจุบัน ใช้ลำน้ำน่านเดินทาง ครั้งอดีตนั้น คำว่า เมืองจั๋ง นั้นมีตำนานเล่าสืบต่อกันมาว่า บริเวณดังกล่าวนั้น เวลาเดินทางโดยเรือพายเรือถ่อเดินทางลำบาก เพราะถ่อเรือ พายเรือขึ้นไปลำบาก เพราะน้ำเชี่ยวกรากต้องหยุด-ยั้ง-จั๋งเรือ ไว้เพื่อพักผ่อนเอาแรงแล้วถึงเดินทางต่อภายหลัง จึงเพี้ยนมาเป็นบ้านเมืองจัง ถึงปัจจุบัน ซึ่งสมัยนั้นการไปมาหาสู่กันลำบากต้องใช้ ทางน้ำ ลำน้ำน่านเป็นหัวใจหลักที่มีความสำคัญ ในอดีตกาล ครั้งนั้นและป่าไม้-ลำน้ำน่าน ริม ๒ ฟากฝั่งอุดมสมบูรณ์ย้อนอดีตสมัยพระเจ้าภูคา ได้ย้ายเมืองวรนคร เมืองปัวลงสู่พื้นที่ ด้านตะวันออกของตัวเมืองน่าน คือดอยภูเพียงแช่แห่ง หรือเวียงภูเพียงแช่แห้ง ก็อาศัยลำน้ำน่านแห่งนี้เป็นที่สัญจรไปมาดังมีตำนาน คือ “เพลงซอล่องน่าน” ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นบรรยากาศกับการสัญจรทางลำน้ำน่าน ตลอดเส้นทางจากอำเภอปัว อำเภอท่าวังผา จนถึงเกาะแก่งเข้าสู่เขต เมืองน่าน (เวียงเหนือ) ต้องเจอโขดหินผาที่ขวางลำน้ำน่านเป็นจุดๆ ระยะๆ อาทิ เกาะแก่ง บ้านหัวยืน เกาะแก่งหลวงรอยตีนเสือ แนวลำน้ำน่านโบราณและยังพบกับแนวลำน้ำที่คดเคี้ยว ไปมาดังจุดโค้งหักศอก ในอดีตเรือที่ไม่ระวังจะชนกับโขดหินผาตามชายฝั่ง(เกิดอันตราย) ตลิ่งลำน้ำน่าน(สันนิษฐานว่า) คือดอนสนามผี ยังเห็นร่องรอยอีกเช่น รอยผางู ยังมีตำนานมากมาย อาทิ รอยตีนเสือซึ่งสันนิษฐานว่ามีเสือใหญ่คาบเอานางกำลังอาบน้ำและสระผม อยู่หน้าผาริมตลิ่ง คาบหายไปในป่าดงดิบ ยังคงเป็นตำนานสืบทอดมาถึงทุกวันนี้ เล่าสืบต่อกันมายาวนานเป็นตำนานจนถึงปัจจุบัน

พระพุทธรูปองค์ใหญ่ (ม่อนแสงดาว)

ศูนย์ปฏิบัติธรรมม่อนแสงดาว เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่สุดในจังหวัดน่าน เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาแห่งใหม่ แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก พระพุทธรูปองค์กลางมีขนาดใหญ่สุด สูง ๑๗ เมตร หน้าตักกว้าง ๑๐ เมตร

ประเพณีลิ้นจี่เมืองจัง

ในสมัยแต่ก่อนเกษตรกรตำบลเมืองจัง ส่วนใหญ่จะปลูกผลไม้ ก็คือ ส้มเขียวหวาน หรือส้มสีทอง ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำน่านและแม่น้ำยาว แต่เนื่องจากราคาที่ตกต่ำและต้องดูแลรักษายากกว่าผลไม้อย่างอื่น ทำให้เกษตรกรเริ่มหาพืชชนิดอื่นมาปลูกทดแทนส้มเขียวหวาน ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือลิ้นจี่พันธุ์ค่อม จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นผู้ริเริ่มปลูกลิ้นจี่ ได้เล่าว่า ตอนประมาณ ปี พ.ศ. ๒๔๙๘ เกิดสงครามเวียดนาม ชาวบ้าน บ้านสวนตาล ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน ได้ไปเป็นทหารและไปรบที่เวียดนาม และได้นำต้นลิ้นจี่พันธุ์ค่อมเข้ามาปลูกในจังหวัดน่าน และเกษตรตำบลเมืองจังก็ได้นำลิ้นจี่พันธุ์ค่อมจากบ้านสวนตาล เข้ามาทดลองปลูกทดแทนส้มเขียวหวาน และหลังจากได้ทดลองปลูกแล้ว ปรากฏว่าได้ผลผลิตที่ดี ผลโต รสชาติกลมกล่อม ไม่ต้องดูแลมากเหมือนกับส้ม ประกอบกับเกษตรกรที่ปลูกลิ้นจี่ยังมีจำนวนน้อยราย ผลผลิตที่ได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ทำให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ในราคาที่สูง ทำให้เกษตรกรรายอื่นๆ เริ่มหันมาให้ความสนใจปลูกลิ้นจี่กันมากขึ้นจนถึงในปัจจุบัน และตำบลเมืองจังถือว่าเป็นแหล่งปลูกลิ้นจี่พันธุ์ค่อมที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดน่าน

วังกาบรางธรรมสถาน

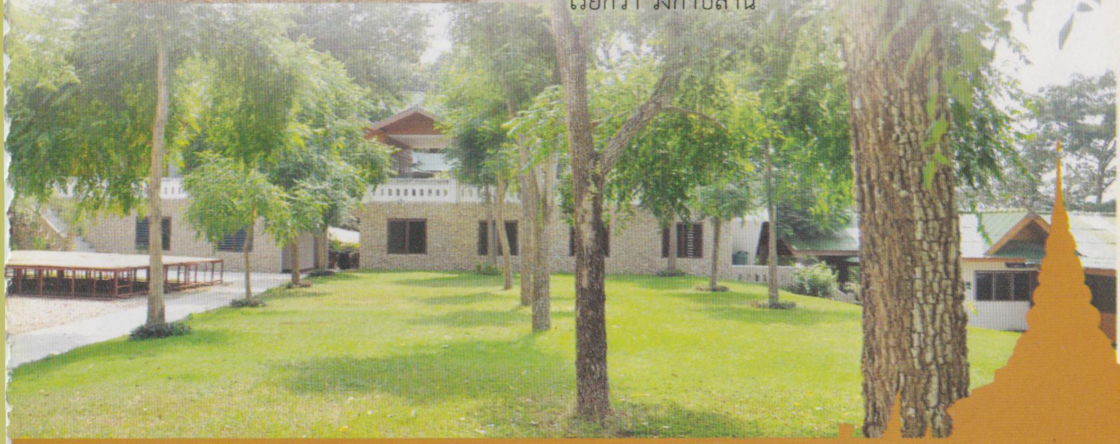
ด้วยความศรัทธา และอุดมการณ์มุ่งมั่น ที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาแบบเชิงรุก คำนึงถึงปัญหา ที่สังคมยุคปัจจุบันอ่อนแอเรื่องคุณธรรมจริยธรรม คนป่วยเป็นโรคทางใจหรือทุกข์ทางใจมากเพิ่มขึ้นทุกวัน หลายคนที่มีทุกข์ หาทางออกไม่ได้ ฆ่าตัวตาย หลายคนหาที่พึ่ง เริ่มตั้งแต่หมอดู ทรงเจ้าผีเข้า ทำพิธีกรรมต่างๆ สุดแท้แต่จะทำให้ใจสบายคลายทุกข์ ถ้ามองด้วยใจเป็นธรรมแล้วไม่สามารถตำหนิได้ คนเรามีทุกข์ ก็เปรียบเสมือนคนจมน้ำ ฟางลอยมาเส้นหนึ่งก็ไขว่คว้าไว้เพื่อความรอดตาย จะทำอย่างไรให้คนที่มีทุกข์ได้มีที่พึ่ง ได้เยียวยารักษาถูกวิธีตามหลักธรรมทางศาสนา ด้วยเหตุผลดังกล่าว โรงพยาบาลรักษาใจจึงเกิดขึ้น โดยใช้ชื่อว่า วังกาบราง สำนักวิปัสสนากรรมฐาน โรงพยาบาลรักษาใจมนุษย์ ตำบลเมืองจัง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ต่อมาได้มีการบูรณาการเป็นสถานที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา ปฏิบัติธรรม ปี ๒๕๕๐ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น "**วังกาบรางธรรมสถาน**"

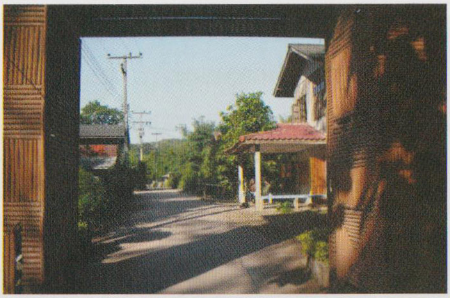
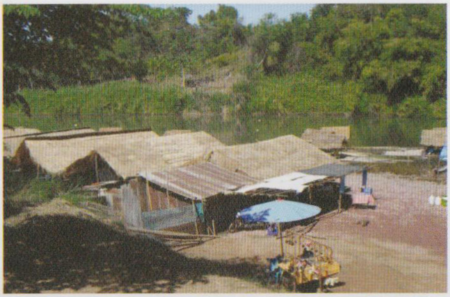
วังกาบรางธรรมสถาน อยู่ติดแม่น้ำน่าน นั่งเครื่องบินมองลงมาแม่น้ำน่านกับที่ตั้งของวังกาบราง คายพานแว่นฟ้า ส่วนโค้งของแม่น้ำเป็นส่วนบนของพานฐานที่ตั้งของวังกาบราง ซึ่งอยู่ติดเนินเขาจะเป็นส่วนล่างของพานแว่นฟ้า ณ ตรงจุดนี้มีมนต์ขลัง ท่ามกลางสายน้ำและขุนเขาโอบอุ้มด้วยธรรมชาติอย่างลงตัว ซึ่งสามารถสัมผัสได้ในแต่ละฤดูกาล เดือน ตุลาคม – กุมภาพันธ์ ช่วยเวลาพลบค่ำ จะมีเสียงเขียดตาแดง เสียงร้อยคล้ายเป็ดดังไปทั่วบริเวณ ตื่นเช้ารับอรุณด้วยไอหอมของดอกกาสะลองหรือดอกปีบ สัญลักษณ์แห่งการพยาบาล ช่วงเดือน มีนาคม – พฤษภาคม จะเห็นแนวโค้งของลำน้ำ ซึ่งตรงโค้งจะเป็นวังวน มีความลึกมาก เมื่อน้ำลดระดับจะเห็นโขดผา ๓ ลูกใหญ่ อยู่กึ่งกลางของวังน้ำ คล้ายกับเสากระโดงเรือ ลักษณะของผาเป็นเกล็ด(กาบ) ตรงกลางของวังน้ำเป็นรูปคล้ายเรือ (ราง หรือร่อง) นี้คือที่มาของ วังกาบราง ในท้องถิ่นเรียกว่า วังกาบลาน

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติบ้านหาดผาขน

บ้านหาดผาขนมีอายุเกือบ ๑๐๐ ปี เข้ามาตั้งบ้านเรือนอาศัยการทำไร่ ทำสวน ในบริเวณริมฝั่งน้ำน่าน ซึ่งมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ เช่น แม่น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า ปลา เป็นเหตุให้ประชาชนในหมู่บ้านช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้ ทำให้มีนักท่องเที่ยวทางธรรมชาติเข้ามาศึกษา ทำการวิจัยในชุมชน ต่อมา มีคุณวานิซ่า นักศึกษาชาวฝรั่งเศส ได้เข่ามาศึกษาวิถีชิวิตของคนในชุมชน จึงได้แนะนำให้จัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติโดยชุมชน เพื่อเสริมรายได้ให้กับชุมชน โดยจัดเป็นโฮมสเตย์บ้านหาดผาขน ในปี ๒๕๔๓ จนถึงปัจจุบัน สามารถเข้าไปและเปลี่ยนเรียนรู้วิธีชีวิตชุมชนได้

การติดต่อ/สอบถามข้อมูล นายเสวียน สองสีขวา บ้านหาดผาขน
หมู่ ๓ ตำบลเมืองจัง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน
หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘๕-๑๘๓๓๙๗๕

ศูนย์การเรียนรู้โจ้โก้

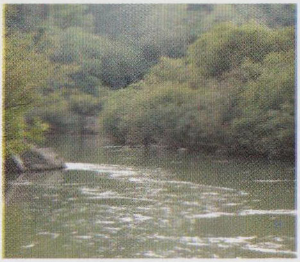
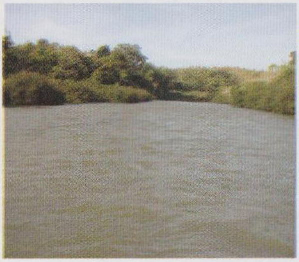
ศูนย์การเรียนรู้โจ้โก้ตั้งอยู่ในบ้านราษฎร์สามัคคีหมู่ที่ ๘ ตำบลเมืองจัง อำเภอภูเพียง เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนระหว่างเกษตรกร คนในชุมชน และเป็นพื้นที่ที่เด็กเยาวชนให้ความสนใจเข้ามาใช้พื้นที่ศูนย์เพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ในช่วงเวลาว่าง การก่อเกิดและพัฒนาการศูนย์การเรียนรู้โจ้โก้มาจากการรวมตัวของกลุ่มนักศึกษาจากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตน่าน ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาน่าน โดยมีนายสำรวย ผัดผล เป็นประธานกลุ่ม ต่อมาได้ขยายและตั้งเป็นชมรมอนุรักษ์พรรณพืชพื้นบ้าน จ.น่าน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์พืชพื้นบ้านเน้นกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมระหว่างเกษตรกร

แหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลา

ตำบลเมืองจัง มีแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลามีทั้งหมด ๙ แห่ง ดังนี้ แหล่งอนุรักษ์บ้านสบยาว แหล่งอนุรักษ์บ้านหาดผาขน แหล่งอนุรักษ์บ้านใหม่สามัคคี แหล่งอนุรักษ์บ้านหาดเค็ด แหล่งอนุรักษ์บ้านเมืองหลวง แหล่งอนุรักษ์บ้านราษฎร์สามัคคี แหล่งอนุรักษ์บ้านเมืองจังเหนือ แหล่งอนุรักษ์บ้านเมืองจังใต้ แหล่งอนุรักษ์วังกาบราง แหล่งอนุรักษ์บ้านเมืองจังใหม่พัฒนา หลังจากทำการอนุรักษ์ปลาได้เพิ่มจำนวนมาก ซึ่งสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับธรรมชาติในพื้นที่นั่นดีขึ้นเป็นอย่างมาก

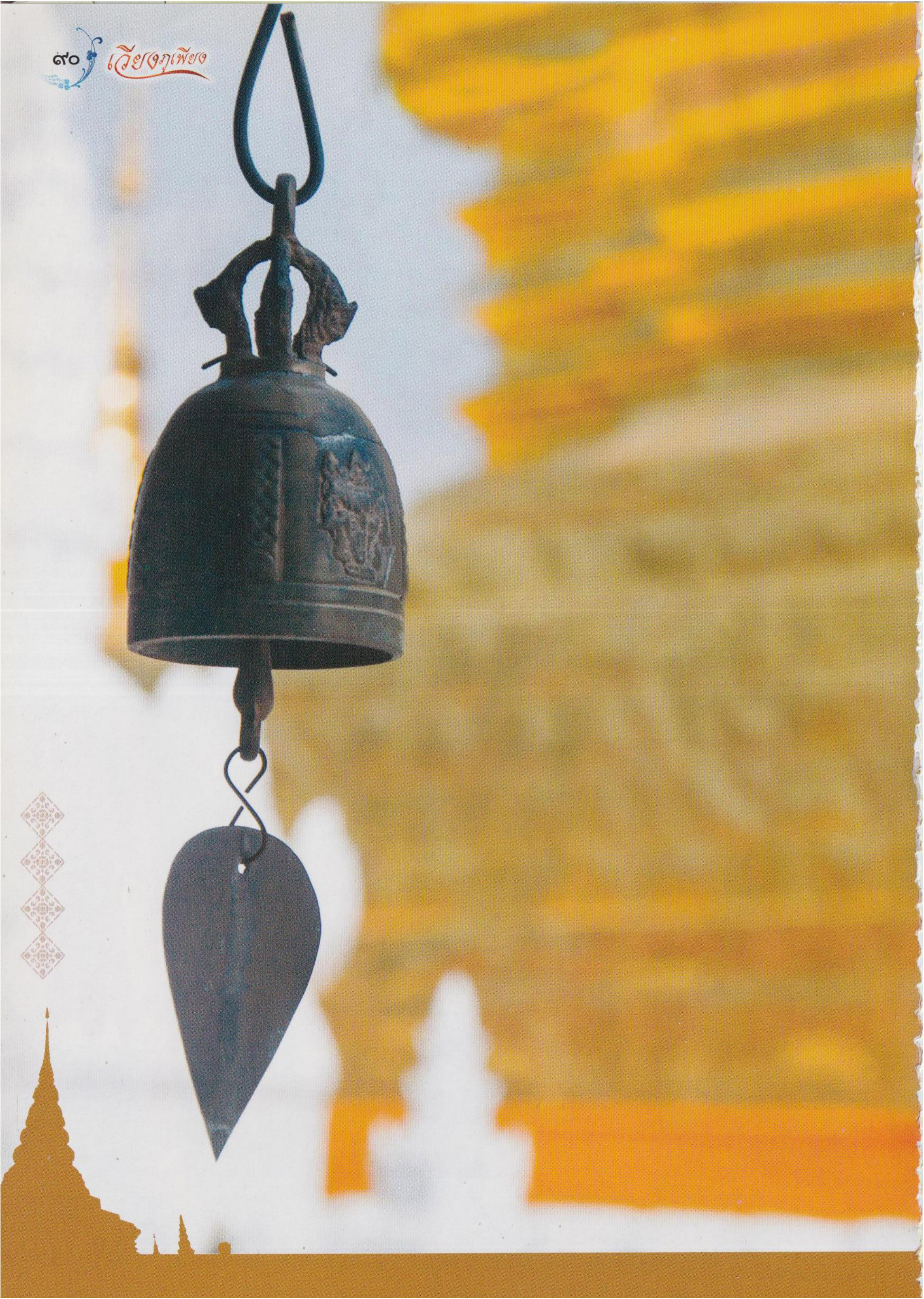

“ขนมเครื่องเสวย”

“ขนมเครื่องเสวย” เป็นสินค้า OTOP ของตำบลเมืองจัง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน โดยคุณ รวยอร อภัยรุณ เป็นแกนนำของชาวบ้าน นำสินค้าที่ผลิตจากกลุ่มชาวบ้าน และสินค้าที่ผลิตเอง นำมาเข้าสู่ตลาดจนเป็นของขึ้นชื่อของตำบลเมืองจังได้ในเวลาไม่นาน ขนมที่จัดจำหน่ายมีหลากหลายกว่า ๓๐ ชนิด ในราคาที่ย่อมเยา

บรรณานุกรม

ปกิณกวัฒนธรรม จังหวัดน่าน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๕๕

องค์การบริหารส่วนตำบลม่วงติ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

องค์การบริหารส่วนตำบลฝายแก้ว อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าน้าว อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

องค์การบริหารส่วนตำบลนาปัง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแก่น อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองจัง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

๑. พระชยานันทมุนี,ดร. เจ้าคณะอำเภอภูเพียง วัดพระธาตุแช่แห้ง พระอารามหลวง
๒. นายอุกริช พึ่งโสภา ผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน
๓. นายสโรช รัตนมาศ วัฒนธรรมจังหวัดน่าน
๔. นายชนาธิป เสมแย้ม นายอำเภอภูเพียง
๕. นายสมเจตน์ วิมลเกษม ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๔

คณะทำงานจัดเก็บข้อมูลและเรียบเรียงข้อมูล

๑. นายเดช ปันแก้ว	ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอภูเพียง
๒. นายสมนึก คำฝั้น	รองประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอภูเพียง
๓. พระมหาสรศักดิ์ ธมฺมวโร	เลขานุการเจ้าคณะอำเภอภูเพียง วัดพระธาตุแช่แห้ง พระอารามหลวง
๔. ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลทุกตำบล ในอำเภอภูเพียง	
๕. นายด้าย กันแก้ว	เครือข่ายสภาวัฒนธรรมอำเภอภูเพียง
๖. นางภัทรภร ชัยวัฒนกุล	ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม
๗. นางศศิธร นามตะ	นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ
๘. นางสาวกัญฐิกา บุญชื่อ	นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ

สนับสนุนการพิมพ์

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน ภายใต้โครงการพัฒนาส่งเสริมและเชื่อมโยงศิลปวัฒนธรรมล้านนาตะวันออกและภูมิปัญญาท้องถิ่น : เวียงภูเพียง กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒

ผู้ประสานการพิมพ์

นางศศิธร นามตะ	นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ
นางสาวกนกวรรณ พันธุ์พาณิชย์	นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ

ออกแบบและจัดพิมพ์
หจก.ไอเดียกรุ๊ป ปริ้นติ้ง แอนด์แอดเวอร์ไทซิ่ง
๓๐๐/๒๕๓ หมู่๑๐ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๑๐๐
โทร. ๐-๕๓๘๐-๕๑๑๑, ๐-๕๓๘๐-๔๔๑๓, ๐๘-๖๔๒๙-๕๕๔๓
E-mail : idea_group๒๐๐๖@hotmail.com

